

Konstytucja Rumunii

Constituția României

Konstytucja Rumunii z dnia 21 listopada 1991 r.

Tłumaczenie: Andrzej Cosma

Podstawę przekładu stanowił jednolity tekst Konstytucji ogłoszony w urzędowym organie publikacyjnym Rumunii „Monitorul Oficial al României” cz. I, nr 767 z 31 X 2003 r. Tekst uwzględnia zmiany i uzupełnienia wprowadzone Ustawą nr 429/2003 o zmianie Konstytucji Rumunii (ogłoszoną w „Monitorul Oficial al României” cz. I, nr 758 z 29 X 2003 r.), przyjętą w referendum narodowym, przeprowadzonym w dniach 18–19 X 2003 r. Tekst Konstytucji dostępny jest na stronie internetowej Izby Deputowanych <www.cdep.ro>.

Ostatnia zmiana z dnia 23 października 2003 r.

Spis treści

Tytuł I. Zasady ogólne	667
Tytuł II. Podstawowe prawa, wolności i obowiązki	668
Rozdział I. Postanowienia wspólne	668
Rozdział II. Podstawowe prawa i wolności	669
Rozdział III. Podstawowe obowiązki	675
Rozdział IV. Adwokat Ludu	675
Tytuł III. Władze publiczne	675
Rozdział I. Parlament	675
Dział 1. Organizacja i funkcjonowanie	675
Dział 2. Status deputowanych i senatorów	677
Dział 3. Postępowanie ustawodawcze	677
Rozdział II. Prezydent Rumunii	679
Rozdział III. Rząd	682
Rozdział IV. Stosunki między parlamentem a rządem	683
Rozdział V. Administracja publiczna	685
Dział 1. Centralna wyspecjalizowana administracja publiczna	685
Dział 2. Lokalna administracja publiczna	685
Rozdział VI. Władza sądownicza	686
Dział 1. Sądy	686
Dział 2. Prokuratura	687
Dział 3. Najwyższa Rada Sądownictwa	687
Tytuł IV. Gospodarka i finanse publiczne	688
Tytuł V. Sąd Konstytucyjny	689
Tytuł VI. Integracja Euroatlantycka	691
Tytuł VII. Zmiana Konstytucji	691
Tytuł VIII. Postanowienia końcowe i przejściowe	691

Tytuł I

Zasady ogólne

Artykuł 1

Państwo Rumuńskie

(1) Rumunia jest suwerennym i niezależnym, jednolitym i niepodzielnym państwem narodowym.

(2) Formą rządów państwa rumuńskiego jest republika.

(3) Rumunia jest demokratycznym i socjalnym państwem prawa, w którym godność człowieka, prawa i wolności obywatelskie, swobodny rozwój osobowości oraz sprawiedliwość i pluralizm polityczny stanowią wartości najwyższe w duchu demokratycznych tradycji narodu rumuńskiego oraz ideałów Rewolucji z 1989 r. i są gwarantowane.

(4) Państwo jest zorganizowane stosownie do zasady rozdziału i równowagi władzy – ustawodawczej, wykonawczej i sędziowskiej – w ramach demokracji konstytucyjnej.

(5) W Rumunii przestrzeganie Konstytucji, jej nadrzędności oraz ustaw jest obowiązkowe.

Artykuł 2

Suwerenność

(1) Władza zwierzchnia należy do ludu rumuńskiego, który ją realizuje poprzez organy przedstawicielskie, ukonstytuowane w drodze wyborów wolnych, okresowych i rzetelnych oraz poprzez referendum.

(2) Żadne ugrupowanie i żadna osoba nie mogą realizować suwerenności we własnym imieniu.

Artykuł 3

Terytorium

(1) Terytorium Rumunii jest niezbywalne¹.

(2) Granice kraju są uświęcone ustawą organiczną, z poszanowaniem zasad i innych norm uznanych przez prawo międzynarodowe.

(3) Pod względem administracyjnym terytorium jest podzielone na gminy, miasta i województwa². Na warunkach określonych ustawą, niektóre miasta mają status miast wydzielonych.

(4) Na terytorium państwa rumuńskiego nie mogą być przesiedlane ani osiedlane obce grupy ludnościowe.

¹ W opublikowanej w 1996 r. *Konstytucji Rumunii* tłumaczenie terminu „inalienabil” było opisowe; obecnie zamieszczono jego przekład dosłowny (przyp. red.).

² W oryginale: „județ”.

Artykuł 4

Jedność narodowa i równość obywateli

(1) Podstawę państwa stanowi jedność ludu rumuńskiego oraz solidarność jego obywateli.

(2) Rumunia jest wspólną i niepodzielną ojczyzną wszystkich jej obywateli, niezależnie od ich rasy, narodowości, pochodzenia etnicznego, języka, religii, płci, poglądów, przynależności politycznej, majątku oraz pochodzenia społecznego.

Artykuł 5

Obywatelstwo

(1) Obywatelstwo rumuńskie uzyskuje się, zachowuje lub traci na warunkach określonych ustawą organiczną.

(2) Obywatelstwa rumuńskiego nie można pozbawić osoby, która uzyskała je przez urodzenie.

Artykuł 6

Prawo do tożsamości

(1) Państwo uznaje i gwarantuje osobom należącym do mniejszości narodowych prawo do utrzymywania, rozwijania i wyrażania ich tożsamości etnicznej, kulturowej, językowej i religijnej.

(2) Środki ochrony przewidziane przez państwo dla utrzymywania, rozwijania i wyrażania tożsamości osób należących do mniejszości narodowych powinny być zgodne z zasadami równości oraz niedyskryminacji w stosunku do pozostałych obywateli rumuńskich.

Artykuł 7

Rumuni za granicą

Państwo popiera wzmacnianie więzów z Rumunami spoza granic kraju i działa na rzecz utrzymywania, rozwijania i wyrażania ich tożsamości etnicznej, kulturowej, językowej i religijnej, przy przestrzeganiu ustawodawstwa państwa, którego są obywatelami.

Artykuł 8

Pluralizm a partie polityczne

(1) Pluralizm w społeczeństwie rumuńskim stanowi jedną z przesłanek i gwarancji demokracji konstytucyjnej.

(2) Partie polityczne powstają i rozwijają swoją działalność, na warunkach określonych ustawą. Przyczyniają się one do tworzenia i wyrażania politycznej woli obywateli, przy poszanowaniu suwerenności narodowej, integralności terytorialnej, porządku prawnego i zasad demokracji.

Artykuł 9

Związki zawodowe, organizacje pracodawców³ i stowarzyszenia zawodowe

Związki zawodowe, organizacje pracodawców i stowarzyszenia powstają i rozwijają swoją działalność zgodnie z ich statutami, na warunkach określonych ustawą. Przyczyniają się one do obrony praw pracowników oraz do promowania interesów zawodowych, gospodarczych i społecznych ich członków.

Artykuł 10

Stosunki międzynarodowe

Rumunia utrzymuje i rozwija pokojowe stosunki ze wszystkimi państwami, a w tych ramach, stosunki dobrosąsiedzkie, budowane na zasadach i innych normach uznanych przez prawo międzynarodowe.

Artykuł 11

Prawo międzynarodowe a prawo wewnętrzne

(1) Państwo rumuńskie zobowiązuje się do dokładnego i opartego na dobrej wierze wypełnienia zobowiązań wynikających z umów międzynarodowych, których jest stroną.

(2) Umowy międzynarodowe ratyfikowane przez parlament w drodze ustawy stanowią część prawa wewnętrznego.

(3) W przypadku gdy traktat, którego Rumunia ma zostać stroną, zawiera postanowienia niezgodne z Konstytucją, jego ratyfikacja może nastąpić dopiero po dokonaniu zmiany Konstytucji.

Artykuł 12

Symbole narodowe

(1) Flaga Rumunii jest trójkolorowa; barwy są umieszczone pionowo w następującej kolejności połączony od drzewca: niebieska, żółta, czerwona.

(2) Świętem narodowym Rumunii jest dzień 1 grudnia.

(3) Hymnem narodowym Rumunii jest [pieśń – przyp. tłum.] „Obudź się Rumunie!”.

(4) Godło oraz pieczęć państwową określają ustawy organiczne.

Artykuł 13

Język urzędowy

Językiem urzędowym w Rumunii jest język rumuński.

³ W oryginale: „patronatele”.

Artykuł 14

Stolica

Stolicą Rumunii jest miasto wydzielone Bukareszt.

Tytuł II

Podstawowe prawa, wolności i obowiązki

Rozdział I

Postanowienia wspólne

Artykuł 15

Powszechność

(1) Obywatele korzystają z praw i wolności uświęconych w Konstytucji oraz w innych ustawach i mają obowiązki przez nie określone.

(2) Prawo może stanowić normy dotyczące jedynie przyszłości, z wyjątkiem ustaw dotyczących prawa karnego lub wykroczeń, o ile są korzystniejsze.

Artykuł 16

Równość wobec prawa

(1) Obywatele są równi wobec prawa oraz wobec władz i instytucji publicznych, bez przywilejów i bez dyskryminacji.

(2) Nikt nie pozostaje ponad prawem.

(3) Funkcje i godności publiczne, cywilne lub wojskowe mogą być pełnione, na warunkach określonych prawem przez osoby mające obywatelstwo rumuńskie oraz miejsce stałego zamieszkania w kraju. Państwo rumuńskie gwarantuje równość szans kobietom i mężczyznom w pełnieniu tych funkcji i godności.

(4) W razie przystąpienia Rumunii do Unii Europejskiej obywatelom Unii spełniającym wymogi ustawy organicznej przysługuje prawo czynnego i biernego udziału w wyborach do władz lokalnej administracji publicznej.

Artykuł 17

Obywatele rumuńscy za granicą

Obywatele rumuńscy korzystają z granicą z ochrony państwa rumuńskiego i muszą wypełniać swoje obowiązki, z wyjątkiem tych, których spełnianie jest niemożliwe ze względu na nieobecność w kraju.

Artykuł 18

Obywatele obcy oraz bezpaństwowcy

(1) Obywatele obcy i bezpaństwowcy zamieszkujący w Rumunii korzystają z powszechnej ochrony osób i majątku, gwarantowanej przez Konstytucję oraz inne ustawy.

(2) Prawo azylu jest przyznawane i odbierane na warunkach określonych ustawą, z przestrzeganiem traktatów i konwencji międzynarodowych, których Rumunia jest stroną.

Artykuł 19

Ekstradycja i wydalenie

(1) Obywatel rumuński nie podlega ekstradycji i nie może zostać wydany z Rumunii.

(2) Z zastrzeżeniem postanowień ust. (1), obywatele rumuńscy mogą podlegać ekstradycji na podstawie konwencji międzynarodowych, których Rumunia jest stroną, na warunkach określonych ustawą i na zasadach wzajemności.

(3) Obywatele państw obcych i bezpaństwowcy podlegają ekstradycji tylko na podstawie umowy międzynarodowej lub na zasadzie wzajemności.

(4) Decyzję o wydaleniu lub ekstradycji podejmują organy sądowe.

Artykuł 20

Umowy międzynarodowe o prawach człowieka

(1) Postanowienia konstytucyjne o prawach i wolnościach obywateli są interpretowane i stosowane zgodnie z Powszechną Deklaracją Praw Człowieka, z paktami i innymi umowami, których Rumunia jest stroną.

(2) W razie niezgodności między paktami i traktatami dotyczącymi podstawowych praw człowieka, których Rumunia jest stroną, a prawem wewnętrznym, pierwszeństwo mają unormowania międzynarodowe, chyba że Konstytucja lub ustawy zawierają przepisy korzystniejsze.

Artykuł 21

Prawo do sądu

(1) Każda osoba może zwrócić się do sądu dla obrony przysługujących jej praw, wolności i interesów.

(2) Żadna ustawa nie może ograniczyć wykonywania tego prawa.

(3) Strony mają prawo do rzetelnego procesu oraz do rozstrzygnięcia spraw w rozsądnym terminie.

(4) Porady prawne w niektórych sprawach administracyjnych są fakultatywne i bezpłatne⁴.

Rozdział II

Podstawowe prawa i wolności

Artykuł 22

Prawo do życia oraz integralności fizycznej i psychicznej

(1) Prawo do życia, jak też prawo do integralności fizycznej i psychicznej każdej osoby są gwarantowane.

(2) Nikt nie może być poddawany torturom ani żadnym karom lub traktowaniu o nieludzkim albo poniżającym charakterze.

(3) Kara śmierci jest zakazana.

Artykuł 23

Wolność osobista

(1) Wolność osobista i bezpieczeństwo osobiste są nienaruszalne.

(2) Rewizja, zatrzymanie lub aresztowanie danej osoby są dozwolone tylko w przypadkach i postępowaniach określonych ustawą.

(3) Zatrzymanie nie może trwać dłużej niż 24 godziny.

(4) Tymczasowe aresztowanie zarządzane jest przez sędziego tylko w toku postępowania karnego.

(5) W ramach postępowania przygotowawczego tymczasowe aresztowanie może zostać zarządzane najwyżej na okres 30 dni i może być przedłużane na kolejne okresy najwyżej 30-dniowe, z tym że ogólny czas jego trwania nie może przekroczyć rozsądnego terminu, a w każdym razie wymiaru 180 dni.

(6) W toku postępowania sądowego właściwy sąd jest zobowiązany, na warunkach określonych ustawą, do okresowego badania, nie rzadziej niż co 60 dni, legalności i zasadności tymczasowego aresztowania oraz do nakazania natychmiastowego zwolnienia zatrzymanego, jeżeli podstawy, które doprowadziły do tymczasowego aresztowania, przestały istnieć, lub jeżeli sąd stwierdza, że nie istnieją nowe podstawy, które uzasadniałyby utrzymywanie pozbawienia wolności.

(7) Orzeczenia sądowe dotyczące zastosowania tymczasowego aresztowania podlegają zaskarżeniu w drodze przewidzianej ustawą.

⁴ W oryginale: „Jurisdicțiile speciale administrative sunt facultative și gratuite”.

(8) Zatrzymany lub aresztowany jest natychmiast informowany, w języku dla niego zrozumiałym, o motywach jego zatrzymania lub aresztowania, a zarzut oskarżenia zostaje podany mu do wiadomości w najkrótszym terminie; oskarżenie przedstawiane jest tylko w obecności adwokata, wybranego bądź wyznaczonego z urzędu.

(9) Zwolnienie zatrzymanego lub aresztowanego jest obowiązkowe, jeżeli przestały istnieć przesłanki zastosowanych środków, jak też w innych sytuacjach przewidzianych ustawą.

(10) Osoba aresztowana zapobiegawczo ma prawo domagać się tymczasowego zwolnienia pod nadzorem sądowym bądź za kaucją.

(11) Do czasu ostatecznego uprawomocnienia się skazującego wyroku sądowego, dana osoba jest uznawana za niewinną.

(12) Żadna kara nie może być nałożona lub stosowana inaczej niż na warunkach i na podstawie obowiązujących ustaw.

(13) Kara pozbawienia wolności może być orzeczona tylko w postępowaniu karnym.

Artykuł 24

Prawo do obrony

(1) Gwarantuje się prawo do obrony.

(2) Podczas trwania całego procesu strony mają prawo do pomocy i obecności adwokata, wybranego bądź wyznaczonego z urzędu.

Artykuł 25

Wolność przemieszczania się

(1) Gwarantuje się prawo do swobodnego przemieszczania się w kraju i za granicą. Ustawa określa warunki wykonywania tego prawa.

(2) Każdemu obywatelowi przysługuje prawo do ustalania miejsc swojego zamieszkania lub pobytu w którejkolwiek miejscowości w kraju, jak też emigracji oraz powrotu do kraju.

Artykuł 26

Życie osobiste, rodzinne i prywatne

(1) Władze publiczne szanują i chronią życie osobiste, rodzinne oraz prywatne.

(2) Osoba fizyczna ma prawo do decydowania o sobie, jeżeli nie narusza tym praw i wolności innych, porządku publicznego lub dobrych obyczajów.

Artykuł 27

Nienaruszalność miejsca zamieszkania

(1) Miejsce zamieszkania lub pobytu są nienaruszalne. Nikt nie może wkroczyć do miejsca zamieszkania lub pobytu danej osoby bądź przebywać w nim bez jej zgody.

(2) Ustawa może dopuścić odstępstwo od postanowień ust. (1) w następujących sytuacjach:

- a) dla wykonania nakazu aresztowania lub innego zarządzenia sądowego;
- b) dla przeciwdziałania niebezpieczeństwu dotyczącego czyjegoś życia, integralności fizycznej lub mienia;
- c) dla ochrony bezpieczeństwa narodowego lub porządku publicznego;
- d) dla zapobieżenia rozprzestrzenianiu się epidemii.

(3) Rewizje mogą być zarządzane wyłącznie przez sędziego i mogą być przeprowadzone tylko na warunkach i w formach określonych ustawą.

(4) Rewizje w godzinach nocnych są zakazane, z wyjątkiem ujęcia na gorącym uczynku.

Artykuł 28

Tajemnica korespondencji

Tajemnica listów, telegramów, innych przesyłek pocztowych, rozmów telefonicznych oraz pozostałych środków legalnego komunikowania się jest nienaruszalna.

Artykuł 29

Wolność sumienia

(1) Wolność myśli i poglądów, jak też wolność wyznania religijnego nie mogą być ograniczone w żaden sposób. Nikt nie może być zmuszany do przyjęcia poglądu lub wyznania religijnego, sprzecznych z jego przekonaniami.

(2) Gwarantuje się wolność sumienia; powinna ona uzewnętrzniać się w duchu tolerancji i wzajemnego poszanowania.

(3) Wyznania religijne są wolne i organizują się zgodnie z ich statutami, na warunkach określonych ustawą.

(4) W stosunkach między wyznaniem zakazane są wszelkie formy, środki, akty lub działania pobudzające wrogość religijną.

(5) Wyznania religijne są niezależne od państwa i korzystają z jego pomocy, włącznie z ułatwianiem wsparcia religijnego w wojsku, w szpitalach, w zakładach karnych, w domach starców i w sierocińcach.

(6) Rodzice lub opiekunowie mają prawo zapewniać, zgodnie z własnymi przekonaniem, wychowywanie nieletnich dzieci, za które ponoszą odpowiedzialność.

Artykuł 30

Wolność wypowiedzi

(1) Wolność wyrażania myśli, poglądów i wierzeń oraz wolność wszelkich form twórczości, za pomocą żywego słowa, na piśmie, za pomocą obrazu, dźwięku lub innych środków publicznego przekazu, są nienaruszalne.

(2) Jakakolwiek cenzura jest zakazana.

(3) Wolność prasy obejmuje także swobodę zakładania nowych wydawnictw.

(4) Żadna publikacja nie może zostać wycofana.

(5) Ustawa może nakazać środkom masowego przekazu ujawnienie ich źródeł finansowania.

(6) Wolność wypowiedzi nie może naruszać godności, honoru, życia prywatnego innych osób, ani też prawa do własnego wizerunku.

(7) Szkolowanie kraju i narodu, podżeganie do wojny agresywnej, do nienawiści narodowej, rasowej, klasowej lub religijnej, podżeganie do dyskryminacji, do terytorialnego separatyzmu lub do przemocy publicznej, jak też wypowiedzi obsceniczne, sprzeczne z dobrymi obyczajami są zakazane przez ustawę.

(8) Odpowiedzialność cywilna za informację lub twórczość przekazywaną do publicznej wiadomości obciąża wydawcę, wykonawcę, autora, organizatora imprezy artystycznej, właściciela urządzeń kopiujących, nadawczych stacji radiowych bądź telewizyjnych, na warunkach określonych ustawą. Wykroczenia prasowe są określone w drodze ustawy.

Artykuł 31

Prawo do informacji

(1) Prawo dostępu obywateli do wszelkich informacji publicznych nie może być ograniczone.

(2) Władze publiczne, stosownie do swoich kompetencji, są zobowiązane do zapewnienia rzetelnego informowania obywateli o sprawach publicznych oraz dotyczących interesu osobistego.

(3) Prawo do informacji nie może naruszać środków ochrony młodocianych lub bezpieczeństwa narodowego.

(4) Środki masowej, publicznej i prywatnej informacji są zobowiązane do rzetelnego informowania opinii publicznej.

(5) Publiczne instytucje radiowe i telewizyjne są niezależne. Powinny one gwarantować prawo dostępu waż-

niejszym ugrupowaniom społecznym i politycznym. Organizację tych instytucji oraz kontrolę parlamentarną nad ich działalnością reguluje ustawa organiczna.

Artykuł 32

Prawo do nauki

(1) Prawo do nauki zapewnione jest poprzez powszechne nauczanie obowiązkowe, szkolnictwo średnie ogólnokształcące i zawodowe, szkolnictwo wyższe, jak też poprzez inne formy kształcenia i doskonalenia.

(2) Nauczanie na wszystkich szczeblach odbywa się w języku rumuńskim. Na warunkach określonych ustawą, nauczanie może odbywać się również w jednym z języków o znaczeniu międzynarodowym.

(3) Gwarantuje się prawo osób należących do mniejszości narodowych do uczenia się ich języka ojczystego i prawo do pobierania nauki w tym języku; sposoby wykonywania tych praw określają ustawy.

(4) Zgodnie z ustawą szkolnictwo państwowe jest bezpłatne. Państwo przyznaje stypendia socjalne na pobieranie nauki przez dzieci i młodzież pochodzące z rodzin w trudnej sytuacji⁵ oraz pozostające pod opieką instytucjonalną⁶, na warunkach określanych ustawą.

(5) Nauczanie na wszystkich szczeblach odbywa się w placówkach publicznych, prywatnych lub wyznaniowych, na warunkach określonych ustawą.

(6) Gwarantuje się autonomię uniwersytetów.

(7) Państwo zapewnia swobodę nauczania religii, stosownie do wymogów właściwych dla każdego wyznania. W szkołach państwowych nauczanie religii jest organizowane i gwarantowane ustawą.

Artykuł 33

Dostęp do kultury

(1) Gwarantuje się dostęp do kultury, na warunkach określonych ustawą.

(2) Swoboda osoby do rozwijania swego życia duchowego oraz swoboda jej dostępu do wartości kultury narodowej i uniwersalnej nie może być ograniczona.

(3) Państwo powinno zapewniać zachowanie tożsamości duchowej, wspieranie kultury narodowej, popieranie sztuki, ochronę i zachowanie dziedzictwa kulturowego, rozwijanie twórczości współczesnej, promowanie w świecie wartości kulturalnych i artystycznych Rumunii.

⁵ W oryginale: „familii defavorizate”, dosłownie: rodziny pokrzywdzone przez los (przyp. tłum.).

⁶ W oryginale: „și celor instituționalizati”, dosłownie: i tych objętych opieką jakiejś instytucji (przyp. tłum.).

Artykuł 34

Prawo do ochrony zdrowia

- (1) Gwarantuje się prawo do ochrony zdrowia.
- (2) Państwo jest zobowiązane do podejmowania środków mających na celu zapewnienie higieny i zdrowia publicznego.
- (3) Organizację pomocy lekarskiej oraz system ubezpieczeń społecznych w razie choroby, wypadków, macierzyństwa i rekonwalescencji, nadzór nad wykonywaniem zawodów lekarskich i pokrewnych, jak też inne środki ochrony zdrowia fizycznego i psychicznego określa ustawa.

Artykuł 35

Prawo do zdrowego środowiska

- (1) Państwo uznaje prawo każdej osoby do zdrowego i zrównoważonego ekologicznie środowiska.
- (2) Państwo zapewnia ramy ustawowe dla wykonywania tego prawa.
- (3) Osoby fizyczne i prawne mają obowiązek ochrony i polepszania środowiska.

Artykuł 36

Prawo wybierania

- (1) Obywatelom przysługuje prawo wybierania po ukończeniu, najpóźniej w dniu wyborów, 18 lat.
- (2) Prawo wybierania nie przysługuje osobom niepełnym umysłowo, chorym umysłowo, ubezwłasnowolnionym lub skazanym na utratę praw wyborczych prawomocnym wyrokiem sądowym.

Artykuł 37

Prawo bycia wybieranym

- (1) Prawo bycia wybieranym przysługuje obywatelom mającym prawo wybierania, spełniającym warunki określone w art. 16 ust. (3), o ile nie odnosi się do nich zakaz zrzeszania się w partiach politycznych, stosownie do art. 40 ust. (3).
- (2) Aby zostać wybranym do Izby Deputowanych lub do przedstawicielskich organów samorządowych należy mieć ukończone najpóźniej w dniu wyborów 23 lata, do Senatu – 33 lata, a na stanowisko Prezydenta Rumunii – 35 lat.

Artykuł 38

Prawo bycia wybieranym do Parlamentu Europejskiego

W razie przystąpienia Rumunii do Unii Europejskiej, obywatele rumuńscy mają prawo wybierania

i bycia wybieranym w wyborach do Parlamentu Europejskiego.

Artykuł 39

Wolność zgromadzeń

Wiece, demonstracje, pochody lub jakiegokolwiek inne zgromadzenia są dozwolone i mogą być organizowane; mogą one odbywać się tylko w sposób pokojowy, bez żadnego rodzaju broni.

Artykuł 40

Wolność zrzeszania się

- (1) Obywatele mogą swobodnie zrzeszać się w partiach politycznych, w związkach zawodowych, organizacjach pracodawców oraz innych formach stowarzyszeń.
- (2) Partie lub organizacje, które, poprzez swoje cele bądź działalność, występują przeciwko pluralizmowi politycznemu, zasadom państwa prawa, czy jego suwerenności, przeciwko integralności lub niepodległości Rumunii, są niekonstytucyjne.
- (3) Do partii politycznych nie mogą należeć sędziowie Sądu Konstytucyjnego, Adwokat Ludu⁷, sędziowie, wojskowi w służbie czynnej, policjanci oraz inne kategorie urzędników publicznych określone ustawą organiczną.
- (4) Stowarzyszenia o charakterze tajnym są zakazane.

Artykuł 41

Praca oraz jej społeczna ochrona

- (1) Prawo do pracy nie może być ograniczone. Istnieje wolność wyboru zawodu, rzemiosła lub zajęcia oraz miejsca pracy.
- (2) Pracownicy mają prawo do środków ochrony socjalnej. Dotyczą one bezpieczeństwa i zdrowia pracowników, warunków pracy kobiet i młodocianych, ustalania minimalnego wynagrodzenia brutto w skali kraju, cotygodniowego wypoczynku, płatnego corocznego urlopu wypoczynkowego, świadczenia pracy w warunkach szczególnych lub specjalnych, kształcenia zawodowego, jak też innych szczególnych sytuacji określonych ustawą.
- (3) Normalny czas pracy w ciągu doby wynosi średnio najwyżej 8 godzin.
- (4) Za jednakową pracę kobiety otrzymują takie samo wynagrodzenie jak mężczyźni.
- (5) Gwarantuje się prawo do negocjacji zbiorowych w sprawach pracy oraz obligatoryjny charakter układów zbiorowych.

⁷ Zob. przypis 9.

Artykuł 42

Zakaz pracy przymusowej

- (1) Praca przymusowa jest zakazana.
- (2) Pracy przymusowej nie stanowią:
 - a) działania związane z wypełnianiem obowiązków wojskowych, jak też działania podejmowane z przyczyn religijnych lub sumienia w miejscach tych obowiązków, zgodnie z ustawą;
 - b) praca osoby skazanej, wykonywana w normalnych warunkach, w okresie przebywania w zakładzie karnym bądź w okresie warunkowego zwolnienia;
 - c) czynności nakazane sytuacją zaistniałą w wyniku klęsk żywiołowych bądź innych niebezpieczeństw, jak również wynikające z normalnych obowiązków cywilnych określonych ustawą.

Artykuł 43

Prawo do strajku

- (1) Pracownicy mają prawo do strajku w obronie interesów zawodowych, ekonomicznych i socjalnych.
- (2) Ustawa określa warunki oraz granice wykonywania tego prawa, jak też gwarancje niezbędne do zapewnienia ciągłości funkcjonowania służb istotnych dla społeczeństwa.

Artykuł 44

Prawo do własności prywatnej

- (1) Gwarantuje się prawo własności, jak również wierzytelności wobec państwa. Treść oraz granice tych praw określa ustawa.
- (2) Własność prywatna jest gwarantowana i chroniona prawem w jednakowy sposób niezależnie od jej podmiotu. Obywatele państw obcych oraz bezpaństwowcy mogą nabywać prawo własności gruntów, tylko na warunkach wynikających z przystąpienia Rumunii do Unii Europejskiej oraz innych traktatów międzynarodowych, których Rumunia jest stroną, na zasadach wzajemności, na warunkach określonych ustawą organiczną, jak też w wyniku legalnego dziedziczenia.
- (3) Nikt nie może zostać wywłaszczony, z wyjątkiem sytuacji konieczności publicznej, określonej zgodnie z ustawą, oraz za sprawiedliwym i uprzednim odszkodowaniem.
- (4) Zakazana jest nacjonalizacja lub jakiegokolwiek inne środki przymusowego przejęcia na własność publiczną dóbr z powodu przynależności społecz-

nej, etnicznej, religijnej, politycznej lub innej natury dyskryminującej ich właścicieli.

(5) Dla potrzeb robót o znaczeniu publicznym, władza publiczna może wykorzystać podziemną część każdej nieruchomości z jednoczesnym obowiązkiem wypłacenia właścicielowi odpowiedniego odszkodowania z tytułu strat spowodowanych uszkodzeniem jego gruntu, upraw albo budynków, jak też z tytułu innych strat, za które władza ponosi odpowiedzialność.

(6) Odszkodowania przewidziane w ust. (3) i (4) ustalane są wspólnie z właścicielem, a w przypadku różnicy zdań, na drodze sądowej.

(7) Prawo własności zobowiązuje do przestrzegania powinności dotyczących ochrony środowiska oraz zapewnienia dobrosąsiedzkich stosunków, jak też do dopełniania pozostałych obowiązków ciążących na właścicielu w myśl ustawy lub obyczaju.

(8) Majątek legalnie nabyty nie podlega konfiskacie. Domniemuje się legalne nabycie majątku.

(9) Dobra przeznaczone, wykorzystywane lub pochodzące z wykroczeń albo przestępstw mogą być konfiskowane tylko na warunkach określonych ustawą.

Artykuł 45

Wolność gospodarcza

Swobodny dostęp osoby do działalności gospodarczej, wolnej inicjatywy i ich wykonywania są gwarantowane na warunkach określonych ustawą.

Artykuł 46

Prawo do dziedziczenia

Gwarantuje się prawo dziedziczenia.

Artykuł 47

Poziom życia

(1) Państwo zobowiązane jest do podejmowania działań dotyczących rozwoju gospodarczego i ochrony socjalnej, mających na celu zapewnienie jego obywatelom godnego poziomu życia.

(2) Obywatele mają prawo do emerytury, płatnego urlopu macierzyńskiego, opieki lekarskiej w państwowych placówkach służby zdrowia, świadczeń w razie bezrobocia oraz do innych form zabezpieczenia socjalnego, publicznych lub prywatnych, przewidzianych ustawą. Obywatele mają również prawo do środków pomocy społecznej, przewidzianych ustawą.

Artykuł 48 **Rodzina**

(1) Rodzina oparta jest na związku małżeńskim, swobodnie zawieranym między małżonkami, na zasadzie ich równości, jak też na prawie i obowiązku rodziców zapewnienia wychowania, wykształcenia i nauczania dzieci.

(2) Warunki zawierania, rozwiązywania i unieważnienia związku małżeńskiego określa ustawa. Zawarcie małżeństwa wyznaniowego następuje tylko po zawarciu cywilnego związku małżeńskiego.

(3) Dzieci pochodzące ze związków pozamałżeńskich są równe wobec prawa z dziećmi pochodzącymi z małżeństwa.

Artykuł 49 **Ochrona dzieci i młodzieży**

(1) Dzieci i młodzież korzystają ze szczególnej opieki i pomocy w realizacji ich praw.

(2) Państwo przyznaje zasiłki dla dzieci oraz inne środki pomocy w opiece nad dzieckiem chorym lub niepełnosprawnym. Inne formy opieki społecznej nad dziećmi i młodzieżą ustanawiane są w drodze ustawy.

(3) Wykorzystywanie małoletnich, szczególnie w działalności szkodliwej dla ich zdrowia, moralności lub mogącej narazić na niebezpieczeństwo ich życie lub normalny rozwój, jest zakazane.

(4) Małoletni poniżej 15 lat nie mogą być zatrudniani jako pracownicy najemni.

(5) Władze publiczne mają obowiązek przyczynić się do zapewnienia warunków niezbędnych do swobodnego udziału młodzieży w życiu politycznym, społecznym, gospodarczym, kulturalnym i sportowym kraju.

Artykuł 50
Opieka nad osobami niepełnosprawnymi
Osoby niepełnosprawne korzystają ze szczególnej opieki. Państwo zapewnia realizację ogólnokrajowej polityki równości szans, zapobiegania i leczenia niepełnosprawności, mającej na celu efektywny udział osób niepełnosprawnych w życiu społecznym, szanując prawa i obowiązki przysługujące ich rodzicom i opiekunom.

Artykuł 51
Prawo petycji
(1) Obywatele mają prawo zwracać się do władz publicznych z petycjami, formułowanymi tylko w imieniu osób podpisujących dane wystąpienie.

(2) Legalnie utworzone organizacje mają prawo do występowania z petycjami wyłącznie w imieniu członków, których reprezentują.

(3) Wykonywanie prawa składania petycji jest wolne od opłat.

(4) Władze publiczne mają obowiązek udzielania odpowiedzi na petycje, w terminach i na warunkach określonych ustawą.

Artykuł 52 **Prawo osoby pokrzywdzonej przez władze publiczne**

(1) Osobie, której jakiegokolwiek prawo lub prawnie uznany interes zostały naruszone przez jakąkolwiek władzę publiczną w wyniku aktu administracyjnego lub nieustosunkowania się w ustawowym terminie do złożonego przez tę osobę wniosku, przysługuje roszczenie do uznania istnienia tego prawa lub prawnie uznanego interesu, unieważnienia aktu i naprawienia wyrządzonej szkody.

(2) Warunki i granice wykonywania tego prawa określa ustawa organiczna.

(3) Państwo ponosi odpowiedzialność materialną za szkody spowodowane błędami sądowymi. Odpowiedzialność państwa jest ustalana na podstawie ustawy i nie uchyla odpowiedzialności funkcjonariuszy sądowych⁸, którzy wykonywali swoją funkcję w złej wierze lub z karygodnym niedbalstwem.

Artykuł 53 **Ograniczenie możliwości korzystania z niektórych praw lub wolności**

(1) Korzystanie z niektórych praw lub wolności może być ograniczane jedynie w drodze ustawy i tylko, jeżeli jest to uzasadnione, w zależności od przypadku: obroną bezpieczeństwa narodowego, porządku, zdrowia lub moralności publicznej, praw i swobód obywatelskich, postępowania w sprawach karnych i zapobiegania skutkom klęski żywiołowej lub szczególnie poważnej katastrofy.

(2) Ograniczenie może zostać wprowadzone tylko, jeżeli jest konieczne w społeczeństwie demokratycznym. Zastosowany środek musi być proporcjonalny do sytuacji, która go spowodowała i powinien być realizowany w sposób niedyskryminujący nikogo oraz nienaruszający istoty danego prawa lub wolności.

⁸ W oryginale: „magistraților”.

Rozdział III Podstawowe obowiązki

Artykuł 54

Wierność wobec kraju

- (1) Wierność wobec kraju jest święta.
- (2) Obywatele, którym powierzono funkcje publiczne, jak też wojskowi, odpowiadają za wierne spełnianie przypadających im obowiązków i, w tym celu, składają wymaganą ustawowo przysięgę.

Artykuł 55

Obrona kraju

- (1) Obywatele mają prawo i obowiązek obrony Rumunii.
- (2) Warunki dotyczące wypełniania obowiązku wojskowego są określone w drodze ustawy organicznej.
- (3) Obywatele mogą być powoływani do wojska w wieku od 20 do 35 lat, z wyjątkiem ochotników, na warunkach określonych ustawą organiczną.

Artykuł 56

Świadczenia finansowe

- (1) Obywatele mają obowiązek przyczyniania się poprzez podatki i opłaty do wydatków publicznych.
- (2) Ustawowy system podatkowy zapewnia sprawiedliwe rozłożenie obciążeń finansowych.
- (3) Jakiegokolwiek inne świadczenia są zakazane, z wyjątkiem określonych ustawą w warunkach nadzwyczajnych sytuacji.

Artykuł 57

Korzystanie z praw i wolności

Obywatele rumuńscy, obywatele państw obcych oraz bezpaństwowcy powinni korzystać z przysługujących im konstytucyjnych praw i wolności w dobrej wierze, bez naruszania praw i wolności innych.

Rozdział IV Adwokat Ludu

Artykuł 58

Mianowanie i rola

- (1) Adwokat Ludu⁹ jest powoływany na 5 lat dla obrony praw i wolności osób fizycznych. Zastępcy

⁹ W oryginale: „Avocatul Poporului”. W opublikowanej w 1996 r. *Konstytucji Rumunii* tłumaczenie tego terminu

Adwokata Ludu są wyspecjalizowani w przedmiotowych dziedzinach działalności.

- (2) Adwokat Ludu i jego zastępcy nie mogą pełnić żadnej innej funkcji publicznej lub prywatnej, z wyjątkiem funkcji dydaktycznych w szkolnictwie wyższym.

- (3) Organizacja i funkcjonowanie urzędu Adwokata Ludu ustalane są w drodze ustawy organicznej.

Artykuł 59

Wykonywanie kompetencji

- (1) Adwokat Ludu wykonuje, w granicach określonych ustawą, powierzone mu kompetencje z urzędu lub na wniosek osób, których prawa lub wolności zostały naruszone.

- (2) Władze publiczne zobowiązane są do zapewnienia Adwokatowi Ludu pomocy niezbędnej dla wykonywania jego kompetencji.

Artykuł 60

Sprawozdanie przed parlamentem

Adwokat Ludu przedstawia obu izbom parlamentu lub na żądanie tych gremiów sprawozdanie roczne. Sprawozdania mogą zawierać zalecenia dotyczące stanowienia ustaw lub podejmowania innych przedsięwzięć i środków, mających na celu ochronę praw i wolności obywateli.

Tytuł III Władze publiczne

Rozdział I

Parlament

Dział 1

Organizacja i funkcjonowanie

Artykuł 61

Rola i struktura

- (1) Parlament jest najwyższym organem przedstawicielskim ludu rumuńskiego i jedyną władzą ustawodawczą kraju.

- (2) Parlament składa się z Izby Deputowanych i Senatu.

dostosowano do terminologii polskiej, stąd użyto nazwy Rzecznik Praw Obywatelskich. Obecnie zastosowany termin jest bliższy oryginałowi.

Artykuł 62 Wybór Izb

(1) Izba Deputowanych i Senat są wybierane w drodze głosowania powszechnego, równego, bezpośredniego, tajnego i wolnego, zgodnie z ustawą wyborczą.

(2) Organizacje zrzeszające obywateli należących do mniejszości narodowych, nieosiągające w wyborach liczby głosów pozwalających na ich reprezentację w parlamencie, mają prawo do jednego mandatu deputowanego każda, na warunkach określonych ustawą wyborczą. Obywatele danej mniejszości narodowej mogą być reprezentowani przez jedną organizację.

(3) Liczbę deputowanych i senatorów określa ustawa wyborcza, proporcjonalnie do liczby ludności kraju.

Artykuł 63 Kadencja

(1) Izba Deputowanych i Senat są wybierane na okres 4 lat, który ulega przedłużeniu z mocy prawa w stanie mobilizacji¹⁰, wojny¹¹, oblężenia¹² lub w stanie wyjątkowym¹³ aż do ich zakończenia.

(2) Wybory do Izby Deputowanych i Senatu odbywają się najpóźniej w ciągu 3 miesięcy od upływu kadencji lub rozwiązania parlamentu.

(3) Nowo wybrany parlament zbiera się, po zwołaniu go przez Prezydenta Rumunii, najpóźniej w ciągu 20 dni od wyborów.

(4) Kadencja izb trwa do legalnego zebrania się nowego parlamentu. W tym okresie nie mogą być dokonywane zmiany Konstytucji i nie mogą być uchwalane, zmieniane lub uchylane ustawy organiczne.

(5) Postępowanie nad projektami ustaw¹⁴ lub wnioskami ustawodawczymi¹⁵ wniesionymi do poprzedniego parlamentu jest kontynuowane przez nowy parlament.

Artykuł 64 Organizacja wewnętrzna

(1) Organizacja i funkcjonowanie izb ustalane są w ich regulaminach. Środki finansowe izb są określone w budżetach przez nie zatwierdzanych.

(2) Każda izba wybiera swoje Prezydium¹⁶. Przewodniczący Izby Deputowanych oraz przewodniczący Senatu wybierani są na okres trwania kadencji izb. Pozostali członkowie Prezydiów izb wybierani są na początku każdej sesji. Członkowie Prezydiów izb mogą być odwoływani przed upływem okresu, na który zostali wybrani.

(3) Deputowani i senatorowie mogą organizować się w grupy parlamentarne, stosownie do regulaminów izb.

(4) Izby ustanawiają stałe komisje i mogą powoływać również komisje śledcze lub inne komisje nadzwyczajne. Izby mogą powoływać komisje wspólne.

(5) Prezydium oraz komisje parlamentarne są tworzone przy uwzględnieniu parytetu politycznego w każdej z izb.

Artykuł 65 Posiedzenia Izb

(1) Izba Deputowanych i Senat obradują na oddzielnych posiedzeniach.

(2) Izby zbierają się także na wspólnych posiedzeniach, zgodnie z regulaminem przyjętym głosami większości deputowanych i senatorów, w celu:

- a) przyjęcia orędzia Prezydenta Rumunii;
- b) zatwierdzenia budżetu państwa oraz budżetu państwowych ubezpieczeń społecznych;
- c) ogłoszenia powszechnej lub częściowej mobilizacji;
- d) ogłoszenia stanu wojny;
- e) zawieszenia lub zakończenia działań wojennych;
- f) zatwierdzenia narodowej strategii obrony kraju;
- g) rozpatrzenia sprawozdań Najwyższej Rady Obrony Kraju;
- h) mianowania, na wniosek Prezydenta Rumunii, dyrektorów służb informacyjnych¹⁷ oraz przeprowadzenia kontroli działalności tych służb;
- i) powołania Adwokata Ludu;
- j) określenia statusu deputowanych i senatorów, ustalenia ich wynagrodzeń oraz ich pozostałych uprawnień;
- k) realizacji innych kompetencji, które w myśl Konstytucji lub regulaminu są wykonywane na wspólnych posiedzeniach.

¹⁰ W oryginale: „stare de mobilizare”.

¹¹ W oryginale: „de război”.

¹² W oryginale: „de asediu”.

¹³ W oryginale: „de urgență”.

¹⁴ W oryginale: „proiectele de legi”.

¹⁵ W oryginale: „propunerile legislative”.

¹⁶ W oryginale: „birou permanent”, dosłownie: stałe biuro.

¹⁷ Chodzi tu o Radę Dyrektorów, organ kierowniczy jednej ze służb specjalnych, Rumuńskiej Służby Informacyjnej (*Serviciul Român de Informație* – SRI). Zob. *Lege nr 14/1992 privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informație*. [Ustawa o organizacji i działalności SRI]. (przyp. red.).

Artykuł 66

Sesje

(1) Izba Deputowanych i Senat zbierają się na dwóch sesjach zwyczajnych w ciągu roku. Pierwsza sesja rozpoczyna się w lutym i nie może trwać dłużej niż do końca czerwca. Druga sesja rozpoczyna się we wrześniu i nie może trwać dłużej niż do końca grudnia.

(2) Izba Deputowanych i Senat zbierają się na sesjach nadzwyczajnych, na wniosek Prezydenta Rumunii, Prezydium każdej izby lub na wniosek co najmniej jednej trzeciej deputowanych bądź senatorów.

(3) Izby zwoływane są przez ich przewodniczących.

Artykuł 67

Akty prawne i kworum

Izba Deputowanych i Senat uchwalają ustawy, uchwały oraz wnioski w obecności większości swoich członków.

Artykuł 68

Jawność posiedzeń

(1) Posiedzenia obu izb są jawne.

(2) Izby mogą postanowić o tajności niektórych posiedzeń.

Dział 2

Status deputowanych i senatorów

Artykuł 69

Mandat przedstawicielski

(1) W sprawowaniu mandatu deputowani i senatorowie pozostają w służbie narodu.

(2) Jakikolwiek mandat imperatywny jest nieważny.

Artykuł 70

Mandat deputowanych i senatorów

(1) Deputowani i senatorowie rozpoczynają sprawowanie mandatu w dniu legalnego zebrania się izby, której są członkami, pod warunkiem uznania ważności ich mandatu i złożenia przyrzeczenia. Rota przyrzeczenia ustalana jest w drodze ustawy organicznej.

(2) Mandat deputowanego lub senatora wygasa w dniu legalnego zebrania się nowo wybranych izb bądź w przypadku zrzeczenia się, utraty praw wyborczych, niepołączalności funkcji lub śmierci.

Artykuł 71

Niepołączalność

(1) Nikt nie może być jednocześnie deputowanym i senatorem.

(2) Mandat deputowanego lub senatora jest niepołączalny z pełnieniem jakiejkolwiek funkcji we władzach publicznych, z wyjątkiem funkcji członka rządu.

(3) Inne przypadki niepołączalności określa ustawa organiczna.

Artykuł 72

Immunitet parlamentarny

(1) Deputowani i senatorowie nie mogą być pociągani do odpowiedzialności prawnej z powodu sposobu głosowania lub opinii politycznych wyrażanych w czasie wykonywania mandatu.

(2) Wobec deputowanych i senatorów może być prowadzone postępowanie przygotowawcze oraz mogą oni być oskarżani w sądowym postępowaniu karnym za czyny, które nie mają związku z głosowaniami lub z opiniami politycznymi wyrażanymi przez nich w czasie wykonywania mandatu; nie mogą oni być przesłuchiвани, zatrzymywani lub aresztowani bez zgody izby, której są członkami, udzielonej po ich uprzednim wysłuchaniu. Postępowanie przygotowawcze i skierowanie oskarżenia do sądu w postępowaniu karnym może być dokonywane jedynie przez urząd prokuratorski przy Wyższym Sądzie Kasacyjnym i Sprawiedliwości¹⁸. Kompetencja sądenia przysługuje Wyższemu Sądowi Kasacyjnemu i Sprawiedliwości.

(3) W przypadku ujęcia na gorącym uczynku, deputowani i senatorowie mogą zostać zatrzymani i poddani przeszukaniu. Minister Sprawiedliwości powiadamia niezwłocznie przewodniczącego izby o zatrzymaniu i przeszukaniu. W przypadku gdy powiadomiona izba stwierdzi, że nie ma podstaw do zatrzymania, zarządza natychmiastowe uchylenie tego środka.

Dział 3

Postępowanie ustawodawcze

Artykuł 73

Kategorie ustaw

(1) Parlament uchwała ustawy konstytucyjne, ustawy organiczne oraz ustawy zwykłe.

(2) Ustawą konstytucyjną dokonuje się zmiany Konstytucji.

(3) Ustawą organiczną reguluje się:

¹⁸ Zob. przypis 30, s. 686.

- a) ordynację wyborczą, organizację i funkcjonowanie Państwowej Komisji Wyborczej¹⁹;
- b) tworzenie, funkcjonowanie i finansowanie partii politycznych;
- c) status deputowanych i senatorów, ustalanie ich wynagrodzenia i pozostałych uprawnień;
- d) organizowanie i przeprowadzanie referendum;
- e) organizację rządu i Naczelnej Rady Obrony Kraju;
- f) warunki stanu mobilizacji częściowej i powszechnej sił zbrojnych oraz stanu wojennego;
- g) warunki stanu oblężenia i stanu wyjątkowego;
- h) przestępstwa, kary i warunki ich wykonywania;
- i) udzielenie amnestii lub abolicji
- j) status urzędników publicznych;
- k) postępowanie administracyjne;
- l) organizację i funkcjonowanie Najwyższej Rady Sądownictwa²⁰, organów sądowych, prokuratury²¹ oraz Izby Obrachunkowej;
- m) ogólny status prawny własności i dziedziczenia;
- n) ogólną organizację szkolnictwa;
- o) organizację lokalnej administracji publicznej, organizację terytorialną, jak też ogólne warunki dotyczące samorządności lokalnej;
- p) ogólne warunki dotyczące stosunków pracy, związków zawodowych, organizacji pracodawców oraz opieki społecznej;
- r) status mniejszości narodowych w Rumunii;
- s) ogólny status wyznań;
- t) pozostałe dziedziny, dla których w Konstytucji przewiduje się przyjęcie ustaw organicznych.

Artykuł 74

Inicjatywa ustawodawcza

(1) Inicjatywa ustawodawcza przysługuje rządowi, deputowanym, senatorom, jak też co najmniej 100 tys. obywateli uprawnionych do głosowania. Obywatele, korzystający z przysługującego im prawa inicjatywy ustawodawczej, powinni wywodzić się z co najmniej jednej czwartej województw kraju, a w każdym z tych województw lub w mieście wydzielonym Bukareszcie, powinno zostać zarejestrowanych co najmniej 5 tys. podpisów popierających taką inicjatywę.

(2) Przedmiotu obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej nie mogą stanowić sprawy fiskalne, sprawy o charakterze międzynarodowym, amnestia oraz abolicja.

¹⁹ W oryginale: „Autorităţii Electorale Permanente”, dosłownie: Stała Władza Wyborcza.

²⁰ Zob. przypis 36.

²¹ Zob. przypis 35.

(3) Rząd wykonuje inicjatywę ustawodawczą, wnosząc projekt ustawy do izby właściwej do jego przyjęcia, jako pierwszej izbie rozpatrującej.

(4) Deputowani, senatorowie oraz obywatele korzystający z prawa inicjatywy ustawodawczej mogą przedkładać wnioski ustawodawcze tylko w formie wymaganej dla projektów ustaw.

(5) Wnioski ustawodawcze poddawane są najpierw pod obrady izby właściwej do ich przyjęcia, jako pierwszej izbie rozpatrującej.

Artykuł 75

Izba rozpatrująca

(1) Izbie Deputowanych, jako pierwszej izbie rozpatrującej przedkłada się w celu rozpatrzenia i uchwalenia, projekty ustaw i wnioski ustawodawcze dotyczące ratyfikacji traktatów lub innych umów międzynarodowych oraz aktów ustawodawczych wynikających z zastosowania tych traktatów lub umów, jak też projekty ustaw organicznych przewidziane w art. 31 ust. (5), art. 40 ust. (3), art. 55 ust. (2), art. 58 ust. (3), art. 73 ust. (3) litery e), k), l), n), o), art. 79 ust. (2), art. 102 ust. (3), art. 105 ust. (2), art. 117 ust. (3), art. 118 ust. (2) i (3), art. 120 ust. (2), art. 126 ust. (4) i (5) i art. 142 ust. (5). Pozostałe projekty ustaw lub propozycje ustawodawcze przedkładane są do rozpatrzenia i uchwalenia Senatowi jako pierwszej izbie rozpatrującej.

(2) Izba, która rozpatruje jako pierwsza, wypowiada się w terminie 45 dni. W przypadku kodeksów oraz innych ustaw o szczególnej złożoności termin ten wynosi 60 dni. W przypadku przekroczenia tych terminów uznaje się, że projekty ustaw lub wnioski ustawodawcze zostały przyjęte.

(3) Po przyjęciu lub odrzuceniu przez pierwszą izbę rozpatrującą, projekt lub wniosek ustawodawczy zostaje przesłany drugiej z izb, która podejmuje ostateczną decyzję.

(4) W przypadku gdy pierwsza izba rozpatrująca przyjmie przepis w materii, która zgodnie z ust. (1) wchodzi w zakres jej kompetencji decyzyjnych, to przepis ten zostanie ostatecznie przyjęty, jeżeli druga izba udzieli swej zgody. W przeciwnym razie, ustawa zostaje zwrócona do pierwszej izby rozpatrującej, która w trybie pilnym podejmuje ostateczną decyzję w przedmiocie tego przepisu.

(5) Postanowienia ust. (4) dotyczące zwrotu ustawy stosuje się odpowiednio również w przypadku, gdy izba podejmująca ostateczną decyzję przyjmie

przepis w materii, w której kompetencja decyzyjna przysługuje pierwszej z izb.

Artykuł 76

Uchwalanie ustaw i podejmowanie uchwał

(1) Ustawy organiczne oraz uchwały w sprawie regulaminów izb przyjmowane są głosami większości członków każdej izby.

(2) Ustawy zwykłe oraz inne uchwały przyjmowane są głosami większości obecnych członków każdej izby²².

(3) Na wniosek rządu lub z własnej inicjatywy, parlament może uchylać projekty ustaw lub wnioski ustawodawcze w trybie pilnym, określonym w regulaminie każdej z izb.

Artykuł 77

Promulgacja ustawy

(1) Ustawa zostaje przekazana w celu jej promulgacji Prezydentowi Rumunii. Promulgacja ustawy następuje w terminie nieprzekraczającym 20 dni od daty jej otrzymania.

(2) Przed promulgacją Prezydent może zażądać od parlamentu, jednorazowo, ponownego rozpatrzenia ustawy.

(3) Jeżeli Prezydent zażądał ponownego rozpatrzenia ustawy lub jeżeli zwrócono się o zbadanie jej zgodności z Konstytucją, promulgacja ustawy następuje w terminie 10 dni od otrzymania ponownie uchwalonej ustawy albo od otrzymania orzeczenia Sądu Konstytucyjnego, potwierdzającego zgodność tej ustawy z Konstytucją.

Artykuł 78

Wejście ustawy w życie

Ustawa zostaje ogłoszona w *Monitorul Oficial al României*²³ i wchodzi w życie w ciągu 3 dni od daty jej opublikowania lub w innym późniejszym terminie przez nią określonym.

Artykuł 79

Rada Legislacyjna

(1) Rada Legislacyjna²⁴ jest specjalistycznym organem doradczym parlamentu, opiniującym projekty aktów normatywnych pod kątem systematyzowania, ujednolicania i koordynacji całego ustawodawstwa. Rada prowadzi urzędowy rejestr ustawodawstwa Rumunii.

²² Przy zachowaniu ustawowego kworum określonego w art. 67.

²³ Odpowiednik polskiego Dziennika Ustaw

²⁴ W oryginale: „Consiliul Legislativ”.

(2) Tworzenie, organizację i funkcjonowanie Rady Legislacyjnej określa ustawa organiczna.

Rozdział II

Prezydent Rumunii

Artykuł 80

Rola Prezydenta

(1) Prezydent Rumunii reprezentuje państwo rumuńskie i jest gwarantem narodowej niepodległości, jedności oraz integralności terytorialnej kraju.

(2) Prezydent Rumunii czuwa nad przestrzeganiem Konstytucji i nad właściwym funkcjonowaniem władz publicznych. W tym celu prezydent pełni funkcję mediacyjną między władzami państwowymi, jak też między państwem a społeczeństwem.

Artykuł 81

Wybór Prezydenta

(1) Prezydent Rumunii jest wybierany w głosowaniu powszechnym, równym, bezpośrednim, tajnym i wolnym.

(2) Za wybranego zostaje uznany kandydat, który w pierwszej turze głosowania otrzymał większość głosów wyborców, wpisanych na listach wyborczych.

(3) Jeżeli żaden z kandydatów nie uzyskał takiej większości, przeprowadza się drugą turę głosowania, w której uczestniczą dwaj kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów w pierwszej turze. Wybrany zostaje kandydat, który uzyskał największą liczbę głosów.

(4) Nie można pełnić funkcji Prezydenta Rumunii dłużej niż przez okres dwóch kadencji. Kadencje te mogą następować po sobie.

Artykuł 82

Ważność wyborów i złożenie przysięgi

(1) Ważność wyborów Prezydenta Rumunii stwierdza Sąd Konstytucyjny.

(2) Kandydat, którego wybór został uznany za ważny, składa przed Izbą Deputowanych i Senatem na wspólnym posiedzeniu, następującą przysięgę:

„Przysięgam poświęcać wszystkie swe siły i umiejętności rozwojowi duchowemu i materialnemu narodu rumuńskiego, przestrzegać Konstytucji i ustaw kraju, bronić demokracji, praw i podstawowych wolności obywatelskich, suwerenności, niepodległości, jedności oraz terytorialnej integralności Rumunii. Tak mi dopomóż Bóg!”.

Artykuł 83

Kadencja

(1) Kadencja Prezydenta Rumunii trwa 5 lat i rozpoczyna się w dniu złożenia przez niego przysięgi.

(2) Prezydent Rumunii sprawuje swój urząd do czasu złożenia przysięgi przez nowo wybranego Prezydenta.

(3) Kadencja Prezydenta Rumunii może zostać przedłużona ustawą organiczną w przypadku wojny lub katastrofy.

Artykuł 84

Niepołączalność i immunitet

(1) W czasie trwania kadencji Prezydent Rumunii nie może być członkiem żadnej partii i nie może pełnić żadnej innej funkcji publicznej lub prywatnej.

(2) Prezydentowi Rumunii przysługuje immunitet. Postanowienia art. 72 ust. 1 stosuje się odpowiednio.

Artykuł 85

Powoływanie rządu

(1) Prezydent Rumunii desygnuje kandydata na stanowisko premiera i po uchwaleniu przez parlament wotum zaufania dla rządu, powołuje rząd.

(2) W razie reorganizacji rządu albo nicobsadzenia któregoś ze stanowisk ministrów, prezydent na wniosek premiera odwołuje oraz powołuje poszczególnych członków rządu.

(3) Jeżeli propozycja zmian w składzie rządu powoduje zmianę jego struktury lub składu politycznego, Prezydent Rumunii może skorzystać z prawa przewidzianego w ust. (2) tylko za zgodą parlamentu udzieloną na wniosek premiera.

Artykuł 86

Konsultacja rządu

Prezydent Rumunii może zasięgnąć konsultacji rządu w sprawach pilnych oraz o szczególnym znaczeniu.

Artykuł 87

Udział w posiedzeniach rządu

(1) Prezydent Rumunii może uczestniczyć w posiedzeniach rządu, na których omawiane są sprawy o ogólnokrajowym znaczeniu dotyczące polityki zagranicznej, obrony kraju, zapewnienia porządku publicznego oraz, na wniosek premiera, w innych sytuacjach.

(2) Prezydent Rumunii przewodniczy posiedzeniom rządu, w których uczestniczy.

Artykuł 88

Orędzia

Prezydent Rumunii kieruje do parlamentu orędzia dotyczące głównych problemów politycznych narodu.

Artykuł 89

Rozwiązanie Parlamentu

(1) Po zasięgnięciu opinii przewodniczących obu izb oraz liderów grup parlamentarnych, Prezydent Rumunii może rozwiązać parlament, jeżeli ten nie udzieli wotum zaufania wymaganego do utworzenia rządu, w terminie 60 dni od pierwszego wystąpienia w tej sprawie, i tylko po odrzuceniu przez parlament co najmniej dwóch wniosków w tej sprawie.

(2) W ciągu jednego roku parlament może być rozwiązany tylko raz.

(3) Parlament nie może zostać rozwiązany w okresie ostatnich 6 miesięcy kadencji Prezydenta Rumunii ani też w czasie stanu mobilizacji, wojny, oblężenia lub stanu wyjątkowego.

Artykuł 90

Referendum

Prezydent Rumunii, po zasięgnięciu opinii parlamentu, może zwrócić się do narodu o wyrażenie w referendum woli dotyczącej sprawy o znaczeniu ogólnokrajowym.

Artykuł 91

Kompetencje w dziedzinie polityki zagranicznej

(1) Prezydent zawiera w imieniu Rumunii umowy międzynarodowe, wynegocjowane przez rząd i przedkłada je celem ratyfikacji parlamentowi w rozsądnym terminie. Pozostałe traktaty i umowy międzynarodowe są zawierane, zatwierdzane lub ratyfikowane zgodnie z procedurą ustaloną w drodze ustawy.

(2) Prezydent na wniosek rządu akredytuje i odwołuje dyplomatycznych przedstawicieli Rumunii oraz zatwierdza tworzenie, rozwiązywanie lub zmianę rangi placówek dyplomatycznych.

(3) Przedstawiciele dyplomatyczni innych państw są akredytowani przy Prezydencie Rumunii.

Artykuł 92

Kompetencje w dziedzinie obrony

(1) Prezydent Rumunii jest zwierzchnikiem sił zbrojnych i pełni funkcję przewodniczącego Najwyższej Rady Obrony Kraju.

(2) Może on ogłaszać, po uprzednim wyrażeniu zgody przez parlament, mobilizację częściową lub cał-

kowitą sił zbrojnych. W wyjątkowych przypadkach decyzja Prezydenta może zostać przedłożona parlamentowi do zatwierdzenia po jej podjęciu, najpóźniej w ciągu 5 dni.

(3) W przypadku zbrojnej agresji skierowanej przeciw krajowi, Prezydent Rumunii przedsięwziera środki w celu odparcia tej agresji i niezwłocznie informuje o nich parlament, wygłaszając orędzie. Jeżeli nie trwa sesja parlamentu, zostaje on zwołany z mocy prawa w ciągu 24 godzin od rozpoczęcia agresji.

(4) W przypadku mobilizacji lub wojny parlament kontynuuje swoją działalność przez cały czas trwania tych stanów, a jeżeli nie trwa sesja, to zostaje zwołany on z mocy prawa w ciągu 48 godzin od ich zarządzenia.

Artykuł 93

Środki nadzwyczajne

(1) Prezydent Rumunii zarządza, zgodnie z ustawą, wprowadzenie stanu oblężenia lub stanu wyjątkowego na obszarze całego kraju lub określonych jednostek lokalnej administracji terytorialnej i występuje do parlamentu o zatwierdzenie zastosowanych środków najpóźniej w ciągu 5 dni od ich wprowadzenia.

(2) Jeżeli trwa sesja parlamentu, zostaje on zwołany z mocy prawa najpóźniej w ciągu 48 godzin od wprowadzenia stanu oblężenia lub stanu wyjątkowego, i działa przez cały czas trwania takiego stanu.

Artykuł 94

Inne kompetencje

Prezydent Rumunii wykonuje również następujące kompetencje:

- a) nadaje odznaczenia oraz tytuły honorowe,
- b) nadaje stopnie marszałka, generała i admirała,
- c) mianuje na funkcje publiczne, na warunkach określonych ustawą,
- d) udziela indywidualnych ulaskawień.

Artykuł 95

Zawieszenie w czynnościach

(1) W przypadku popełnienia czynów poważnie naruszających postanowienia Konstytucji, Prezydent Rumunii może zostać zawieszony w swej funkcji przez Izbę Deputowanych i Senat na wspólnym posiedzeniu, głosami większości deputowanych i senatorów, po zasięgnięciu opinii Sądu Konstytucyjnego. Prezydent może udzielić parlamentowi wyjaśnień w sprawie zarzucanych mu czynów.

(2) Wniosek o zawieszenie może zostać wniesiony przez co najmniej jedną trzecią ustawowej liczby deputowanych i senatorów, i jest niezwłocznie przekazany do wiadomości Prezydentowi.

(3) Jeżeli wniosek o zawieszenie zostaje zaaprobowany, w ciągu najwyżej 30 dni przeprowadzone zostaje referendum w sprawie odwołania Prezydenta.

Artykuł 96

Postawienie w stan oskarżenia

(1) Izba Deputowanych i Senat na wspólnym posiedzeniu mogą, głosami co najmniej dwóch trzecich deputowanych i senatorów, postawić w stan oskarżenia Prezydenta Rumunii z powodu ciężkiej zdrady.

(2) Wniosek o postawienie w stan oskarżenia może zostać wniesiony przez większość deputowanych i senatorów, i zostaje niezwłocznie przekazany do wiadomości Prezydentowi Rumunii, aby mógł udzielić wyjaśnień dotyczących zarzucanych mu czynów.

(3) Od daty postawienia w stan oskarżenia aż do jego odwołania Prezydent zostaje zawieszony z mocy prawa.

(4) Kompetencja sądenia przysługuje Wyższemu Sądowi Kasacyjnemu i Sprawiedliwości. Prezydent zostaje odwołany ze swojej funkcji z mocy prawa w dniu uprawomocnienia się wyroku skazującego.

Artykuł 97

Opróżnienie urzędu

(1) Urząd Prezydenta Rumunii zostaje opróżniony w razie złożenia rezygnacji, pozbawienia urzędu, trwałej niezdolności do sprawowania urzędu lub w razie śmierci.

(2) W ciągu 3 miesięcy od dnia opróżnienia urzędu Prezydenta Rumunii, rząd przeprowadza wybory nowego Prezydenta.

Artykuł 98

Zastępowanie Prezydenta

(1) Jeżeli urząd Prezydenta zostaje opróżniony lub Prezydent zostaje zawieszony, albo jeżeli jest on czasowo niezdolny do sprawowania urzędu, jego funkcję przejmuje na ten czas, przewodniczący Senatowi albo przewodniczący Izby Deputowanych.

(2) Kompetencje przewidziane w artykułach 88–90 nie mogą być wykonywane w okresie zastępowania Prezydenta.

Artykuł 99

Odpowiedzialność Prezydenta tymczasowego

Jeżeli osoba zastępująca Prezydenta Rumunii popełni czynny poważnie naruszające postanowienia Konstytucji, znajdują zastosowanie art. 95 i 98.

Artykuł 100

Dekrety Prezydenta

(1) W wykonywaniu swoich kompetencji, Prezydent Rumunii wydaje dekrety publikowane w *Monitorul Oficial al României*. Nieopublikowanie pociąga za sobą nieważność dekretu.

(2) Dekrety wydawane przez Prezydenta Rumunii w ramach wykonywanych przez niego kompetencji, przewidzianych w artykułach: 91 ust. (1) i (2), 92 ust. (2) i (3), 93 ust. (1) oraz 94 litery a), b) i d) są kontrasygnowane przez premiera.

Artykuł 101

Wynagrodzenie i inne uprawnienia

Uposażenie oraz inne uprawnienia Prezydenta Rumunii określa ustawa.

Rozdział III

Rząd

Artykuł 102

Rola i struktura

(1) Rząd, stosownie do swego programu rządzenia zaakceptowanego przez parlament, zapewnia realizację polityki wewnętrznej i zagranicznej i wykonuje funkcję ogólnego kierowania administracją publiczną.

(2) W wykonywaniu swoich kompetencji, rząd współpracuje z zainteresowanymi organizacjami społecznymi.

(3) Rząd składa się z premiera, ministrów oraz innych członków, określonych ustawą organiczną.

Artykuł 103

Powołanie rządu

(1) Prezydent Rumunii desygnuje kandydata na stanowisko premiera, po zasięgnięciu opinii partii mającej bezwzględną większość w parlamencie lub, w razie braku takiej większości, partii reprezentowanych w parlamencie.

(2) Kandydat na stanowisko premiera zwraca się, w terminie 10 dni od jego desygnowania, o wyrażenie przez parlament wotum zaufania dla przedstawionego programu i składu rządu.

(3) Program i skład rządu rozpatrywane są przez Izbę Deputowanych i Senat na wspólnym posiedzeniu. Parlament udziela wotum zaufania dla rządu większością głosów deputowanych i senatorów.

Artykuł 104

Przysięga wierności

(1) Premier, ministrowie oraz pozostali członkowie rządu składają indywidualnie przed Prezydentem Rumunii przysięgę określoną w art. 82.

(2) Rząd w całości oraz każdy z jego członków sprawują oddzielnie swoje urzędy, poczynwszy od dnia złożenia przysięgi.

Artykuł 105

Niepołączalność

(1) Funkcja członka rządu jest niepołączalna z pełnieniem innej funkcji publicznej, z wyjątkiem funkcji deputowanego i senatora. Jest ona również niepołączalna z pełnieniem płatnej funkcji przedstawicielstwa zawodowego w ramach organizacji o charakterze handlowym.

(2) Inne przypadki niepołączalności określa ustawa organiczna.

Artykuł 106

Ustanie funkcji członka rządu

Funkcja członka rządu wygasa w razie złożenia rezygnacji, odwołania, utraty praw wyborczych, niepołączalności lub śmierci, jak też w innych przypadkach określonych ustawą.

Artykuł 107

Premier

(1) Premier kieruje rządem i koordynuje działalność jego członków, przestrzegając przynależnych im kompetencji. Przedstawia on Izbie Deputowanych i Senatowi sprawozdania i oświadczenia dotyczące polityki rządu, które rozpatrywane są poza kolejnością porządku dziennego.

(2) Prezydent Rumunii nie może odwołać premiera.

(3) Jeżeli zaistnieje jeden z powodów ustania funkcji premiera określonych w art. 106, z wyjątkiem odwołania go lub jego niezdolności do wykonywania swych kompetencji, Prezydent Rumunii wyznacza na tymczasowego premiera innego członka rządu do pełnienia obowiązków do czasu ukonstytuowania się nowego rządu. Czasowe zastępstwo na okres niemożności pełnienia przez premiera swoich funkcji ustaje, jeżeli premier wznowia swoją działalność w rządzie.

(4) Postanowienia ust. (3) stosuje się odpowiednio do pozostałych członków rządu, na wniosek premiera, czasowe zastępstwo nie może trwać dłużej niż 45 dni.

Artykuł 108

Akty rządu

(1) Rząd podejmuje uchwały i wydaje rozporządzenia.

(2) Uchwały podejmowane są dla zapewnienia wykonania ustaw.

(3) Rozporządzenia wydawane są na podstawie ustawy upoważniającej w czasie, granicach i na warunkach przez nią określonych.

(4) Uchwały i rozporządzenia wydawane przez rząd są podpisywane przez premiera, parafowane przez ministrów, którzy mają obowiązek wprowadzenia ich w życie, i publikowane w *Monitorul Oficial al României*. Nieopublikowanie pociąga za sobą nieważność danej uchwały lub rozporządzenia. Uchwały o charakterze wojskowym przekazywane są tylko do wiadomości zainteresowanych instytucji.

Artykuł 109

Odpowiedzialność członków rządu

(1) Rząd odpowiada politycznie za swoją działalność tylko przed parlamentem. Każdy członek rządu solidarnie z pozostałymi członkami odpowiada politycznie za działalność rządu oraz wydawane przez niego akty.

(2) Izba Deputowanych, Senat oraz Prezydent Rumunii mają prawo żądać ukarania członków rządu za popełnione przez nich czyny w czasie sprawowania funkcji rządowych. Jeżeli żądanie dotyczy wszczęcia postępowania karnego, Prezydent Rumunii może zarządzić zawieszenie w pełnieniu funkcji. Skierowanie oskarżenia przeciwko członkowi rządu do sądu powoduje zawieszenie go w pełnieniu funkcji. Rozpatrywanie takich spraw pozostaje w kompetencji Wyższego Sądu Kasacyjnego i Sprawiedliwości.

(3) Przypadki odpowiedzialności oraz kar stosowanych wobec członków rządu regulowane są ustawą o odpowiedzialności ministrów.

Artykuł 110

Ustanie funkcji

(1) Rząd wykonuje swe funkcje do dnia stwierdzenia ważności powszechnych wyborów parlamentarnych.

(2) Rząd zostaje odwołany z dniem cofnięcia przez parlament udzielonego wotum zaufania lub jeżeli zaistnieje jeden z powodów ustania funkcji premiera określonych w art. 106, z wyjątkiem odwołania go lub jego niezdolności do wykonywania powierzonych mu ustawowych obowiązków przez okres dłuższy niż 45 dni.

(3) W sytuacjach określonych w ust. (2) stosuje się postanowienia art. 103.

(4) Rząd, którego funkcje ustały, zgodnie z ust. (1) i (2), do czasu złożenia przysięgi przez członków nowego rządu, wydaje tylko akty niezbędne do administrowania sprawami publicznymi.

Rozdział IV

Stosunki między parlamentem a rządem

Artykuł 111

Informowanie parlamentu

(1) Rząd oraz pozostałe organy administracji publicznej są obowiązane, w ramach kontroli parlamentarnej nad ich działalnością, do przedkładania informacji i dokumentów żądanych przez Izbę Deputowanych, Senat lub komisje parlamentarne, za pośrednictwem ich przewodniczących. W przypadkach wniesienia projektu ustawy, który powoduje zmianę budżetu państwa bądź budżetu państwowych ubezpieczeń społecznych, złożenie takiej informacji jest obowiązkowe.

(2) Członkowie rządu mają wstęp na obrady parlamentu. Jeżeli żąda się od nich obecności, ich udział w obradach jest obowiązkowy.

Artykuł 112

Zapytania, interpelacje i rezolucje

(1) Rząd oraz każdy z jego członków są zobowiązani do udzielenia odpowiedzi na zapytania²⁵ i interpelacje²⁶ wnoszone przez deputowanych lub senatorów w trybie przewidzianym regulaminami obu izb parlamentu.

(2) Izba Deputowanych lub Senat mogą podjąć rezolucję²⁷, określającą ich stanowisko w sprawie jakiegoś problemu dotyczącego polityki wewnętrznej lub zagranicznej bądź w zależności od okoliczności, innego zagadnienia stanowiącego przedmiot interpelacji.

²⁵ W oryginale: „întrebările”.

²⁶ W oryginale: „interpelările”.

²⁷ W oryginale: „moțiuni simple”.

Artykuł 113

Wniosek o wotum nieufności

(1) Izba Deputowanych i Senat na wspólnym posiedzeniu mogą większością głosów deputowanych i senatorów cofnąć wotum zaufania udzielone rządowi poprzez wyrażenie wotum nieufności.

(2) Wniosek o wotum nieufności może zostać wniesiony przez co najmniej jedną czwartą ogólnej liczby deputowanych i senatorów i jest przekazywany do wiadomości rządu w dniu jego zgłoszenia.

(3) Wniosek o wotum nieufności jest rozpatrywany na wspólnym posiedzeniu izb po upływie 3 dni od daty jego wniesienia.

(4) Jeżeli wniosek o wotum nieufności zostanie odrzucony, deputowani i senatorowie, którzy go podpisali, nie mogą podczas tej samej sesji wnieść nowego wniosku o wotum nieufności, z wyjątkiem przypadku, w którym rząd przyjmuje odpowiedzialność w myśl postanowień art. 114.

Artykuł 114

Zaangażowanie odpowiedzialności rządu

(1) W związku z programem, oświadczeniem dotyczącym ogólnej polityki lub projektem ustawy rząd może przyjąć odpowiedzialność wobec Izby Deputowanych i Senatu na wspólnym posiedzeniu.

(2) Rząd zostaje odwołany, jeżeli wniosek o wotum nieufności, wniesiony w ciągu 3 dni od przedstawienia programu, oświadczenia lub projektu ustawy, zostanie przegłosowany na warunkach określonych w art. 113.

(3) Jeżeli rząd nie zostanie odwołany w trybie ust. (2), przedłożony projekt ustawy zmieniony lub uzupełniony, w zależności od przypadku, wraz z poprawkami zaakceptowanymi przez rząd uznaje się za przyjęty, a program lub oświadczenie dotyczące ogólnej polityki stają się dla rządu wiążące.

(4) Jeżeli Prezydent Rumunii zażąda ponownego rozpatrzenia ustawy uchwalonej zgodnie z ust. (3), rozpatrzenie takiej ustawy odbywa się na wspólnym posiedzeniu obu izb.

Artykuł 115

Ustawodawstwo delegowane

(1) Parlament może uchwalić ustawę upoważniającą rząd do wydawania rozporządzeń w dziedzinach, które nie stanowią przedmiotu ustaw organicznych.

(2) Ustawa upoważniająca ustala w sposób wiążący, przedmiot i okres w jakim mogą być wydawane rozporządzenia.

(3) Jeżeli ustawa upoważniająca tak stanowi, rozporządzenia, zgodnie z procedurą ustawodawczą, są przedkładane parlamentowi do zatwierdzenia, zanim wygaśnie termin jego ważności. Niezachowanie tego terminu pozbawia rozporządzenie skutków prawnych.

(4) Rząd może wydawać rozporządzenia o charakterze pilnym tylko w sytuacjach wyjątkowych, których uregulowanie nie może być odroczone, mając przy tym obowiązek uzasadnienia pilności w treści danego aktu.

(5) Rozporządzenie o charakterze pilnym wchodzi w życie dopiero po przedłożeniu go do rozpatrzenia w trybie pilnym izbie właściwej do jego rozpatrzenia oraz po jego ogłoszeniu w *Monitorul Oficial al României*. Izby, jeżeli nie są zebrane na sesji, zwołuje się obowiązkowo w ciągu 5 dni od dnia przedłożenia lub, w zależności od przypadku, od daty wysłania rozporządzenia. Jeżeli w ciągu najwyżej 30 dni od przedłożenia, izba rozpatrująca nie wypowie się w sprawie takiego rozporządzenia, uznaje się, że zostało ono przyjęte i przesłane do drugiej izby, która decyduje również w trybie pilnym. Rozporządzenie o charakterze pilnym regulujące materię ustaw organicznych zatwierdza się większością określoną w art. 76 ust. (1).

(6) Rozporządzenia o charakterze pilnym nie mogą być wydawane w sprawach regulowanych ustawami konstytucyjnymi, nie mogą naruszać ustroju podstawowych instytucji państwa, a także praw, wolności i obowiązków określonych w Konstytucji, praw wyborczych, ani nie mogą przewidywać środków przymusowego przejmowania niektórych dóbr na własność publiczną.

(7) Rozporządzenia przedłożone parlamentowi są zatwierdzane lub odrzucane w drodze ustawy obejmującej także rozporządzenia, które przestały wywierać skutki prawne w myśl ust. (3).

(8) W ustawie zatwierdzającej lub odrzucającej rozporządzenie ustala się, jeżeli zachodzi taka konieczność, niezbędne środki dotyczące skutków prawnych spowodowanych stosowaniem danego rozporządzenia.

Rozdział V

Administrația publică

Dział 1

Centralna wyspecjalizowana administracja publiczna

Artykuł 116

Struktura

(1) Tworzone ministerstwa podległe są jedynie Rządowi.

(2) Inne tworzone organy administracji wyspecjalizowanej mogą być podległe rządowi lub ministrom bądź funkcjonować jako samodzielne władze administracyjne.

Artykuł 117

Tworzenie

(1) Tworzenie, organizację oraz działalność ministerstw określa ustawa.

(2) Rząd i ministrowie mogą, po zasięgnięciu opinii Izby Obrachunkowej, tworzyć podporządkowane sobie organy wyspecjalizowane tylko, gdy ustawa przyznaje im takie kompetencje.

(3) Samodzielne władze administracyjne mogą być tworzone ustawą organiczną.

Artykuł 118

Siły Zbrojne

(1) Armia jest podporządkowana wyłącznie woli ludu dla gwarantowania suwerenności, niepodległości i jedności państwa, terytorialnej integralności kraju oraz demokracji konstytucyjnej. Armia uczestniczy we wspólnej obronie w ramach sojuszy wojskowych oraz w akcjach mających na celu utrzymanie lub przywrócenie pokoju, na warunkach określonych ustawą i w umowach międzynarodowych, których Rumunia jest stroną.

(2) Strukturę narodowego systemu obrony, przygotowanie ludności, gospodarki oraz obszaru kraju do obrony, jak też status kadry wojskowej określa ustawa organiczna.

(3) Postanowienia ust. (1) i (2) stosuje się odpowiednio do pozostałych formacji sił zbrojnych określonych w ustawie.

(4) Podejmowanie działań wojskowych lub paramilitarnych bez zgody władz państwowych jest zakazane.

(5) Wkraczanie, stacjonowanie, prowadzenie działań lub przemieszczanie obcych wojsk na terytorium Rumunii może odbywać się tylko na warunkach okre-

ślonych ustawą lub traktatami międzynarodowymi, których Rumunia jest stroną.

Artykuł 119

Najwyższa Rada Obrony Kraju

Najwyższa Rada Obrony Kraju²⁸ jednolicie organizuje i koordynuje działania dotyczące obronności kraju i bezpieczeństwa narodowego, udziału w utrzymaniu bezpieczeństwa międzynarodowego oraz wspólnej obrony w ramach systemów sojuszy wojskowych oraz akcji na rzecz utrzymania lub przywrócenia pokoju.

Dział 2

Lokalna administracja publiczna

Artykuł 120

Podstawowe zasady

(1) Administracja publiczna w jednostkach administracyjno-terytorialnych tworzona jest na zasadach decentralizacji, samorządności lokalnej i dekoncentracji służb publicznych.

(2) W jednostkach administracyjno-terytorialnych, w których obywatele należący do mniejszości narodowej mają znaczący udział, zapewnia się używanie ich języka ojczystego w mowie i piśmie, w stosunkach z władzami lokalnej administracji publicznej oraz ze zdekoncentrowanymi służbami publicznymi, na warunkach przewidzianych w ustawie organicznej.

Artykuł 121

Władze gminne i miejskie

(1) Władzami administracji publicznej uprawnionymi samorządność lokalną w gminach i w miastach są przedstawicielskie rady lokalne oraz burmistrzowie wybierani w sposób określony ustawą.

(2) Rady lokalne oraz burmistrzowie działają na podstawie ustawy jako samorządne władze administracyjne i rozstrzygają sprawy publiczne gmin i miast.

(3) Władze wymienione w ust. (1) mogą być tworzone również w administracyjno-terytorialnych jednostkach miast wydzielonych.

Artykuł 122

Rada wojewódzka

(1) Rada wojewódzka jest władzą administracji publicznej, powoływaną do koordynowania działań

²⁸ W oryginale: „Consiliului Suprem de Apărare a Țării”.

ności rad gminnych i miejskich w celu realizacji usług publicznych o znaczeniu wojewódzkim.

(2) Rada wojewódzka jest wybierana i działa w ramach określonych ustawą.

Artykuł 123

Prefekt

(1) Rząd mianuje prefekta²⁹ dla każdego województwa oraz dla miasta wydzielonego Bukaresztu.

(2) Prefekt jest przedstawicielem rządu na szczeblu lokalnym i kieruje zdekoncentrowanymi służbami publicznymi ministerstw oraz pozostałych urzędów centralnej administracji publicznej w jednostkach administracyjno-terytorialnych.

(3) Kompetencje prefekta określa ustawa organiczna.

(4) Między prefektami, z jednej strony, a radami wojewódzkimi oraz ich przewodniczącymi, z drugiej strony, nie zachodzą stosunki podległości.

(5) Prefekt może zaskarżyć przed właściwym sądem administracyjnym akt rady wojewódzkiej, rady lokalnej albo ich przewodniczącego, jeżeli uważa taki akt za niezgodny z prawem. Zaskarżony akt ulega wówczas zawieszeniu z mocy prawa.

Rozdział VI

Władza sądownicza

Dział 1

Sądy

Artykuł 124

Wymiar sprawiedliwości

(1) Sprawiedliwość jest wymierzana w imieniu prawa.

(2) Sprawiedliwość jest jednolita, niepodzielna i jednakowa dla wszystkich.

(3) Sędziowie są niezawisli i podlegają tylko ustawom.

Artykuł 125

Status sędziów

(1) Sędziowie, mianowani przez Prezydenta Rumunii, są nieusuwalni, na warunkach określonych ustawą.

(2) Wnioski w przedmiocie mianowania, jak też awansowania, przenoszenia i karnia sędziów nale-

²⁹ Odpowiednik urzędu wojewody.

żą do Najwyższej Rady Sądownictwa i są określone w ustawie organicznej.

(3) Funkcja sędziego jest niepołączalna z pełnieniem jakiegokolwiek innej funkcji publicznej lub prywatnej, z wyjątkiem funkcji dydaktycznych w szkolnictwie wyższym.

Artykuł 126

Sądy

(1) Wymiar sprawiedliwości sprawowany jest przez Wyższy Sąd Kasacyjny i Sprawiedliwości³⁰ oraz inne sądy określone ustawą.

(2) Właściwość sądów oraz postępowanie sądowe określa wyłącznie ustawa.

(3) Wyższy Sąd Kasacyjny i Sprawiedliwości, zgodnie z jego kompetencjami zapewnia jednolitą wykładnię i stosowanie prawa przez inne sądy.

(4) Skład Wyższego Sądu Kasacyjnego i Sprawiedliwości oraz porządek jego funkcjonowania określa ustawa organiczna.

(5) Zakazane jest tworzenie sądów wyjątkowych. Ustawą organiczną mogą być tworzone sądy wyspecjalizowane w pewnych dziedzinach z możliwością udziału, w zależności od przypadku, osób spoza korpusu sędziowskiego³¹.

(6) Sądowa kontrola aktów administracyjnych władz publicznych w drodze spornego postępowania administracyjnego jest gwarantowana, z wyjątkiem tych, które dotyczą parlamentu, jak też aktów z zakresu dowództwa wojskowego. Sądy orzekające o sporach administracyjnych są władne do rozstrzygnięcia skarg osób poszkodowanych w wyniku decyzji lub, w zależności od przypadku, wskutek stosowania przepisów zawartych w aktach prawnych, uznanych za niezgodne z Konstytucją.

Artykuł 127

Jawność rozpraw

Rozprawy sądowe są jawne, z wyjątkiem przypadków przewidzianych ustawą.

³⁰ W oryginale: „Înalta Curte de Casație și Justiție”. Ustrojodawca rumuński odstępując od nazwy „Sąd Najwyższy” na rzecz ww. nazwy, nawiązał do tradycji rumuńskiego systemu prawnego, a w szczególności do nazwy funkcjonującej w okresie międzywojennym, zob. *Konstytucja Rumunii* z 27 marca 1923 r., w zbiorze *Nowe konstytucje*, przełożone pod kier. J. Makowskiego. Warszawa 1925, s. 347.

³¹ W oryginale: „magistraturii”.

Articul 128

Używanie języka ojczystego oraz korzystanie z tłumacza w czynnościach procesowych w wymiarze sprawiedliwości

(1) Postępowanie sądowe prowadzone jest w języku rumuńskim.

(2) Obywatele należący do mniejszości narodowych mają prawo do posługiwania się przed sądami językiem ojczystym, na warunkach określonych ustawą organiczną.

(3) Procedurę wykonywania prawa przewidzianego w ust. (2), łącznie z dostępem do tłumaczy lub tłumaczeń, należy określić w sposób nieutrudniający czynności procesowych i niepowodujący dodatkowych kosztów dla zainteresowanych.

(4) Obywatele państw obcych i bezpaństwowcy, którzy nie rozumieją języka rumuńskiego lub nim nie władają, mają prawo do zapoznawania się ze wszystkimi aktami sprawy, do wypowiadania się przed sądem oraz składania wniosków za pośrednictwem tłumacza; w sprawach karnych prawo to zapewnia się nieodpłatnie.

Articul 129

Korzystanie ze środków odwoławczych Stronom przysługują środki odwoławcze.

Articul 130

Policja sądowa

Sądy korzystają z policji oddanej do ich dyspozycji.

Dział 2

Prokuratura

Articul 131

Rola prokuratury

(1) Prokuratura³² reprezentuje w wymiarze sprawiedliwości ogólne interesy społeczeństwa i broni porządku prawnego, jak też praw i wolności obywateli.

(2) Prokuratura wykonuje swoje kompetencje za pośrednictwem urzędów prokuratorskich działających przy sądach, w sposób określony ustawą.

(3) Urzędy prokuratorskie działają przy sądach, nadzorują czynności dochodzeniowe w sprawach karnych oraz działania policji sądowej, w sposób określony ustawą.

Articul 132

Status prokuratorów

(1) Prokuratorzy prowadzą swoją działalność zgodnie z zasadą legalności, bezstronności i hierarchicznego podporządkowania, pod nadzorem ministra sprawiedliwości.

(2) Funkcja prokuratora jest niepołączalna z pełnieniem jakiegokolwiek innej funkcji publicznej lub prywatnej, z wyjątkiem funkcji dydaktycznych w szkolnictwie wyższym.

Dział 3

Najwyższa Rada Sądownictwa

Articul 133

Rola i struktura

(1) Najwyższa Rada Sądownictwa³³ jest gwarantem niezależności sądownictwa.

(2) Najwyższa Rada Sądownictwa składa się z 19 członków, w tym:

- a) 14 wybieranych przez walne zgromadzenia sądowe³⁴ i zatwierdzonych przez Senat; tworzą oni dwie sekcje, jedną dla sędziów i jedną dla prokuratorów; pierwsza sekcja składa się z 9 sędziów, druga z 5 prokuratorów;
- b) 2 wybieranych przez Senat, przedstawicieli specjalistów w dziedzinie prawa, cieszących się wysokim statusem zawodowym i autorytetem moralnym; uczestniczą oni jedynie w obradach plenarnych;
- c) Ministra Sprawiedliwości, Prezesa Wyższego Sądu Kasacyjnego i Sprawiedliwości oraz Prokuratora Generalnego Prokuratury przy Wyższym Sądzie Kasacyjnym i Sprawiedliwości.

(3) Prezes Najwyższej Rady Sądownictwa wybierany jest spośród osób wymienionych w ust. (2) litera a) na roczną kadencję, która nie może być ponawiana.

(4) Kadencja członków Najwyższej Rady Sądownictwa trwa 6 lat.

(5) Rozstrzygnięcia Najwyższej Rady Sądownictwa podejmowane są w głosowaniu tajnym.

(6) Prezydent Rumunii przewodniczy obradom Najwyższej Rady Sądownictwa, w których uczestniczy.

(7) Rozstrzygnięcia Najwyższej Rady Sądownictwa są ostateczne i nieodwołalne, z wyjątkiem przewidzianych w art. 134 ust. (2).

³² W oryginale: „Ministerul Public”.

³³ W oryginale: „Consiliul Superior al Magistraturii”, dosłownie: Wyższa Rada Magistratury.

³⁴ W oryginale: „adunările generale ale magistraților”.

Artykuł 134 Kompetencje

(1) Najwyższa Rada Sądownictwa przedstawia Prezydentowi Rumunii kandydatów na stanowiska sędziów i prokuratorów, z wyjątkiem zatrudnionych czasowo, w trybie określonym ustawą.

(2) Najwyższa Rada Sądownictwa działając poprzez swoje sekcje, pełni funkcję instancji sądowej w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów i prokuratorów, zgodnie z procedurą określoną ustawą organiczną. W takich sprawach Ministrowi Sprawiedliwości, Prezesom Wyższego Sądu Kasacyjnego i Sprawiedliwości oraz Prokuratorowi Generalnemu Prokuratury przy Wyższym Sądzie Kasacyjnym i Sprawiedliwości nie przysługuje prawo głosu.

(3) Rozstrzygnięcia Najwyższej Rady Sądownictwa w sprawach dyscyplinarnych mogą być zaskarżane do Wyższego Sądu Kasacyjnego i Sprawiedliwości.

(4) Najwyższa Rada Sądownictwa wykonuje inne powinności określone w ustawie organicznej, aby wypełnić swoją rolę gwaranta niezależności sądownictwa.

Tytuł IV Gospodarka i finanse publiczne

Artykuł 135 Gospodarka

(1) Gospodarka Rumunii jest gospodarką rynkową opartą na wolnej inicjatywie i konkurencji.

(2) Państwo zapewnia:

- a) wolność handlu, ochronę uczciwej konkurencji, tworzenie sprzyjających warunków do właściwego wykorzystania wszystkich środków produkcji;
- b) ochronę interesów narodowych w działalności gospodarczej, finansowej i walutowej;
- c) wspieranie krajowych badań naukowych i technologicznych, sztuki oraz praw autorskich;
- d) wykorzystywanie zasobów naturalnych, zgodnie z interesem narodowym;
- e) odtwarzanie oraz ochronę środowiska naturalnego, jak też utrzymywanie równowagi ekologicznej;
- f) tworzenie warunków niezbędnych do podniesienia poziomu życia;
- g) urzeczywistnianie polityki rozwoju regionalnego zgodnie z celami Unii Europejskiej.

Artykuł 136 Własność

(1) Własność jest publiczna albo prywatna.

(2) Własność publiczna jest gwarantowana i chroniona ustawą oraz należy do państwa lub do jednostek administracyjno-terytorialnych.

(3) Bogactwa o znaczeniu publicznym jak kopaliny i inne bogactwa znajdujące się pod ziemią, przestrzeń powietrzna, obszary wodne nadające się do wykorzystania jako potencjał energetyczny o znaczeniu krajowym, plaże, morskie wody terytorialne, zasoby naturalne strefy ekonomicznej oraz szelfu kontynentalnego, jak również inne dobra określone ustawą organiczną, stanowią wyłączny przedmiot własności publicznej.

(4) Dobra będące własnością publiczną nie mogą być zbywane. Na warunkach określonych ustawą organiczną, zarządzanie nimi może być powierzane spółkom Skarbu Państwa, jednostkom samorządowym lub instytucjom publicznym albo mogą być koncesjonowane bądź wydzierżawiane; mogą być również oddawane nieodpłatnie w użytkowanie instytucjom użyteczności publicznej.

(5) Własność prywatna, na warunkach określonych ustawą organiczną, jest nienaruszalna.

Artykuł 137 System finansowy

(1) Kształtowanie, zarządzanie, wykorzystywanie oraz kontrolowanie zasobów finansowych państwa, jednostek administracyjno-terytorialnych oraz instytucji publicznych reguluje ustawa.

(2) Walutą narodową jest lej, a jego setną częścią ban. W razie przystąpienia do Unii Europejskiej można uznać wprowadzenie do obiegu waluty Unii Europejskiej i zastąpienie przez nią waluty narodowej.

Artykuł 138 Narodowy budżet publiczny

(1) Narodowy budżet publiczny obejmuje budżet państwa, budżet państwowych ubezpieczeń społecznych oraz budżety lokalne gmin, miast i województw.

(2) Rząd opracowuje co roku projekt budżetu państwa oraz budżet państwowych ubezpieczeń społecznych, przedkładając je oddzielnie parlamentowi do zatwierdzenia.

(3) Jeżeli ustawa o budżecie państwa i ustawa o budżecie państwowych ubezpieczeń społecznych

nie zostaną uchwalone co najmniej 3 dni przed upływem roku budżetowego, do czasu uchwalenia nowych budżetów stosuje się budżet państwa oraz budżet państwowych ubezpieczeń społecznych z roku poprzedniego.

(4) Budżety lokalne są opracowywane, zatwierdzane i wykonywane w ramach określonych ustawą.

(5) Żaden wydatek budżetowy nie może zostać przewidziany bez ustalenia źródeł jego finansowania.

Artykuł 139

Podatki, opłaty i inne świadczenia

(1) Podatki, opłaty i wszelkie wpływy budżetu państwa oraz budżetu państwowych ubezpieczeń społecznych określone są tylko w drodze ustawy.

(2) Podatki oraz opłaty lokalne są ustalane przez rady lokalne lub wojewódzkie, w granicach i na warunkach określonych ustawą.

(3) Kwoty stanowiące udział w tworzeniu poszczególnych funduszy są wykorzystywane na warunkach ustawy tylko zgodnie z ich przeznaczeniem.

Artykuł 140

Izba Obrachunkowa

(1) Izba Obrachunkowa³⁵ sprawuje nadzór nad sposobem tworzenia, zarządzania i wykorzystywania zasobów finansowych państwa oraz sektora publicznego. Na warunkach określonych ustawą organiczną spory wynikające z działalności Izby Obrachunkowej są rozstrzygane przez wyspecjalizowane sądy.

(2) Izba Obrachunkowa przedstawia każdego roku parlamentowi sprawozdanie, dotyczące rachunków objętych narodowym budżetem publicznym z poprzedniego roku budżetowego, w tym również stwierdzone nieprawidłowości.

(3) Na żądanie Izby Deputowanych lub Senatu, Izba Obrachunkowa kontroluje sposób zarządzania zasobami publicznymi i składa sprawozdanie o stwierdzonych faktach.

(4) Radcy obrachunkowi są mianowani przez parlament na kadencję, która nie może być przedłużana ani ponawiana. Członkowie Izby Obrachunkowej są

niezawisli w wykonywaniu swojego mandatu i nieusuwalni przez cały okres jego ważności. Są objęci immunitetami przewidzianymi ustawą w stosunku do sędziów.

(5) Skład Izby Obrachunkowej odnawia się co 3 lata w jednej trzeciej liczby radców obrachunkowych, mianowanych przez parlament w sposób określony ustawą organiczną.

(6) Członkowie Izby Obrachunkowej są odwoływani przez parlament w przypadkach i na warunkach określonych ustawą.

Artykuł 141

Rada Ekonomiczno-Społeczna

Rada Ekonomiczno-Społeczna jest organem doradczym parlamentu i rządu w dziedzinach określonych ustawą organiczną, która stanowi również o utworzeniu, organizacji i funkcjonowaniu Rady.

Tytuł V

Sąd Konstytucyjny³⁶

Artykuł 142

Struktura

(1) Sąd Konstytucyjny jest gwarantem nadrzędności Konstytucji.

(2) Sąd Konstytucyjny składa się z dziewięciu sędziów, mianowanych na okres 9 lat, który nie może zostać przedłużony ani ponowiony.

(3) Trzej sędziowie są mianowani przez Izbę Deputowanych, trzech przez Senat, a trzech przez Prezydenta Rumunii.

(4) Sędziowie Sądu Konstytucyjnego wybierają drogą tajnego głosowania przewodniczącego Sądu, na okres trzech lat.

(5) Skład Sądu Konstytucyjnego odnawiany jest w jednej trzeciej co 3 lata, w sposób określony ustawą organiczną.

Artykuł 143

Kwalifikacje do mianowania

Sędziowie Sądu Konstytucyjnego muszą mieć wyższe studia prawnicze, wysokie kwalifikacje zawodowe oraz

³⁵ Użycie terminu „Izba Obrachunkowa” w niniejszym przekładzie, jak i w wydanej w 1996 r. *Konstytucji Rumunii* (mimo że nazwa „sąd obrachunkowy” byłaby bliższa oryginałowi „Curtea de Conturi”), wynika z odwołania się do przekładu konstytucji z 1923 r., w którym posłużono się tą nazwą, zob. *Konstytucja Rumunii* zamieszczona w zbiorze *Nowe konstytucje, op. cit.*

³⁶ W oryginale: „Curtea Constituțională”. W opublikowanej w 1996 r. *Konstytucji Rumunii* tłumaczenie tego terminu dostosowano do terminologii polskiej, stąd użyto nazwy Trybunał Konstytucyjny. Obecnie zastosowany termin jest wierny oryginałowi.

co najmniej 18 lat stażu zawodowego w działalności prawniczej lub w wyższym szkolnictwie prawniczym.

Artykuł 144 **Niepołączalność**

Funkcja sędziego Sądu Konstytucyjnego jest niepołączalna z pełnieniem jakiegokolwiek innej funkcji publicznej lub prywatnej, z wyjątkiem funkcji dydaktycznych w wyższym szkolnictwie prawniczym.

Artykuł 145 **Niezawistość i nieusuwalność**

Sędziowie Sądu Konstytucyjnego są niezawisli w sprawowaniu swojego urzędu i są w tym okresie nieusuwalni.

Artykuł 146 **Właściwość**

Sąd Konstytucyjny ma następujące kompetencje:

- a) orzeka o zgodności ustaw z Konstytucją przed ich promulgacją na wniosek Prezydenta Rumunii, każdego z przewodniczących izb parlamentu, rządu, Wyższego Sądu Kasacyjnego i Sprawiedliwości, Adwokata Ludu, co najmniej 50 deputowanych lub co najmniej 25 senatorów, jak też z urzędu, w przypadku inicjatyw dotyczących zmiany Konstytucji;
- b) orzeka o zgodności z Konstytucją traktatów lub innych umów międzynarodowych na wniosek każdego z przewodniczących izb parlamentu, co najmniej 50 deputowanych lub co najmniej 25 senatorów;
- c) orzeka w sprawach zgodności z Konstytucją regulaminów izb parlamentu, na wniosek każdego z przewodniczących izb parlamentu, jednej z grup parlamentarnych lub co najmniej 50 deputowanych, lub co najmniej 25 senatorów;
- d) rozstrzyga w sprawach zarzutów podniesionych przed sądami lub arbitrażem handlowym co do sprzeczności ustaw i rozporządzeń z Konstytucją; zarzut sprzeczności z Konstytucją może być przedstawiony bezpośrednio także przez Adwokata Ludu;
- e) rozstrzyga spory natury konstytucyjnoprawnej między władzami publicznymi, na wniosek Prezydenta Rumunii, każdego z przewodniczących izb parlamentu, premiera lub Przewodniczącego Najwyższej Rady Sądownictwa;

- f) czuwa nad przestrzeganiem procedury dotyczącej wyboru Prezydenta Rumunii i stwierdza ważność wyborów;
- g) stwierdza istnienie okoliczności uzasadniających wprowadzenie stanu zastępstwa w pełnieniu funkcji Prezydenta Rumunii i powiadamia o tym stwierdzeniu parlament oraz rząd;
- h) wyraża opinię w sprawie wniosku o zawieszenie Prezydenta Rumunii w jego funkcji;
- i) czuwa nad przestrzeganiem procedury dotyczącej organizowania i przeprowadzania referendum i stwierdza ważność jego wyników;
- j) bada dochowanie warunków wymaganych przy zgłaszaniu inicjatyw ustawodawczych przez obywateli;
- k) rozstrzyga o zarzutach co do konstytucyjności partii politycznych;
- l) pełni inne funkcje przewidziane ustawą organiczną dotyczącą Sądu Konstytucyjnego.

Artykuł 147

Orzeczenia Sądu Konstytucyjnego

(1) Obowiązujące postanowienia ustaw i rozporządzeń, jak też postanowienia zawarte w regulaminach, uznane za sprzeczne z Konstytucją, tracą moc po upływie 45 dni od ogłoszenia orzeczenia Sądu Konstytucyjnego, jeżeli w tym okresie, odpowiednio, parlament lub rząd, nie uzgodnią nowego brzmienia postanowień sprzecznych z Konstytucją. Przez cały ten okres stosowanie postanowień uznanych za sprzeczne z Konstytucją zostaje zawieszone z mocy prawa.

(2) W przypadkach orzeczenia o sprzeczności z Konstytucją ustaw przed ich promulgacją, parlament jest zobowiązany do ponownego zbadania odpowiednich przepisów w celu dostosowania ich do orzeczenia Sądu Konstytucyjnego.

(3) W przypadku, gdy zgodność z Konstytucją traktatu lub umowy międzynarodowej została stwierdzona zgodnie z art. 146 lit. b, wobec tego aktu nie może być stawiany zarzut niekonstytucyjności. Traktat lub umowa międzynarodowa uznane za sprzeczny z Konstytucją nie mogą być ratyfikowane.

(4) Orzeczenia Sądu Konstytucyjnego są ogłaszane w *Monitorul Oficial al României*. Od daty ich ogłoszenia orzeczenia mają moc powszechnie obowiązującą i wywierają skutki jedynie na przyszłość.

Tytuł VI

Integracja Euroatlantycka

Artykuł 148

Integracja z Unią Europejską

(1) Przystąpienie Rumunii do traktatów założycielskich Unii Europejskiej, w celu przekazania niektórych jej uprawnień instytucjom wspólnotowym, jak też wykonywania wspólnie z pozostałymi państwami członkowskimi kompetencji przewidzianych w tych traktatach, dokonywane jest w drodze ustawy uchwalanej na posiedzeniu wspólnym Izby Deputowanych i Senatu, większością dwóch trzecich liczby deputowanych i senatorów.

(2) W następstwie przystąpienia, postanowienia traktatów założycielskich Unii Europejskiej, jak też pozostałe uregulowania wspólnotowe o charakterze obowiązującym, mają pierwszeństwo wobec sprzecznych z nimi ustaw narodowych, stosownie do ustaleń zawartych w akcie przystąpienia do Unii.

(3) Postanowienia ust. (1) i (2) stosuje się odpowiednio również w odniesieniu do przystąpienia do aktów zmieniających traktaty założycielskie Unii Europejskiej.

(4) Parlament, Prezydent Rumunii, rząd i władze sądowe gwarantują realizowanie zobowiązań wynikających z aktu przystąpienia oraz postanowień ust. (2).

(5) Rząd przekazuje obydwu izbom parlamentu projekty wiążących aktów przed ich przedłożeniem do zatwierdzenia przez instytucje Unii Europejskiej.

Artykuł 149

Przystąpienie do Paktu Północnoatlantyckiego

Przystąpienie Rumunii do Paktu Północnoatlantyckiego dokonuje się ustawą uchwaloną na posiedzeniu wspólnym Izby Deputowanych i Senatu, większością dwóch trzecich głosów deputowanych i senatorów.

Tytuł VII

Zmiana Konstytucji

Artykuł 150

Inicjatywa zmiany

(1) Zmiana Konstytucji może zostać zainicjowana przez Prezydenta Rumunii na wniosek rządu, a także przez co najmniej jedną czwartą deputowanych lub senatorów, jak również przez co najmniej 500 tys. obywateli uprawnionych do głosowania.

(2) Obywatele inicjujący zmianę Konstytucji powinni wywodzić się z co najmniej połowy wszystkich województw kraju, a w każdym z tych województw bądź w mieście wydzielonym Bukareszcie powinno być złożonych pod tą inicjatywą co najmniej 20 tys. podpisów.

Artykuł 151

Procedura zmiany

(1) Projekt zmiany wymaga przyjęcia przez Izbę Deputowanych i Senat większością głosów co najmniej dwóch trzecich głosów członków każdej z izb.

(2) Jeżeli w procedurze mediacyjnej nie osiągnie się porozumienia, Izba Deputowanych i Senat na wspólnym posiedzeniu, decydują większością co najmniej trzech czwartych głosów deputowanych i senatorów.

(3) Zmiana staje się ostateczna po zatwierdzeniu jej w drodze referendum, przeprowadzonym najpóźniej w ciągu 30 dni od daty przyjęcia projektu zmiany.

Artykuł 152

Granice zmiany

(1) Postanowienie niniejszej Konstytucji dotyczące narodowego, niepodległego, jednolitego i niepodzielonego charakteru państwa rumuńskiego, republikańskiej formy rządów, integralności terytorialnej, niezawisłości sądownictwa, pluralizmu politycznego oraz języka urzędowego nie mogą stanowić przedmiotu zmiany.

(2) Również żadna zmiana nie może zostać dokonana, jeżeli jej celem miałyby być zniesienie podstawowych praw i wolności obywatelskich lub ich gwarancji.

(3) Konstytucja nie może być zmieniana w czasie trwania stanu oblężenia lub stanu wyjątkowego ani też w czasie wojny.

Tytuł VIII

Postanowienia końcowe i przejściowe

Artykuł 153

Wejście w życie

Niniejsza Konstytucja wchodzi w życie w dniu przyjęcia jej w referendum. W tym samym dniu Konstytucja z 21 sierpnia 1965 r. zostaje uchylona w całości.

Artykuł 154

Niezgodności intertemporalne

(1) Ustawy oraz pozostałe akty normatywne pozostają w mocy w zakresie, w jakim nie są sprzeczne z niniejszą Konstytucją.

(2) Rada Legislacyjna, w terminie 12 miesięcy od daty wejścia w życie ustawy ją powołującej, zbada zgodność ustawodawstwa z niniejszą Konstytucją i przedstawi parlamentowi albo, w zależności od sytuacji, rządowi odpowiednie propozycje.

Artykuł 155

Postanowienia przejściowe

(1) Projekty ustaw i wnioski ustawodawcze będące w trakcie procedury legislacyjnej są rozpatrywane i uchwalane zgodnie z wymogami konstytucyjnymi obowiązującymi przed wejściem w życie ustawy zmieniającej Konstytucję.

(2) Instytucje przewidziane w Konstytucji istniejące w dniu wejścia w życie ustawy zmieniającej Konstytucję pozostają w mocy do czasu wprowadzenia nowych.

(3) Przepisy art. 83 ust. (1) stosuje się począwszy od następnej kadencji prezydenckiej.

(4) Ustalenia dotyczące Wyższego Sądu Kasacyjnego i Sprawiedliwości zostaną wprowadzone w życie

najpóźniej w ciągu 2 lat od dnia wejścia w życie ustawy zmieniającej Konstytucję.

(5) Sędziowie pełniący funkcje w Najwyższej Radzie Sądownictwa oraz radcy obrachunkowi mianowani przez parlament kontynuują swoją działalność do czasu zakończenia kadencji, na jaką zostali mianowani. Dla zapewnienia odnowienia składu Izby Obrachunkowej, co 3 lata, po zakończeniu kadencji obecnych radców obrachunkowych, będą oni mogli zostać mianowani na jeszcze jedną kadencję trzy- lub sześcioletnią.

(6) Do czasu ukonstituowania się wyspecjalizowanych sądów, spory wynikające z działalności Izby Obrachunkowej będą rozstrzygane przez sądy powszechne.

Artykuł 156

Ponowne ogłoszenie Konstytucji

Ustawa w sprawie zmiany Konstytucji zostaje ogłoszona w *Monitorul Oficial al României* w ciągu 5 dni od dnia jej uchwalenia. Zmieniona i uzupełniona Konstytucja, po zatwierdzeniu jej w referendum, zostaje ponownie ogłoszona przez Radę Legislacyjną, z uwzględnieniem aktualizacji nazw i wprowadzeniem nowej numeracji poszczególnych przepisów.